

Turkinmäki

Kulttuuriympäristöselvitys

Hämeenlinnan kaupunki

Päiväys 23.3.2026

Kannen kuvan peltonäkymä Leipäläntien itäisestä päästä koilliseen.

Sisällys

1	Johdanto.....	5
1.1	Selvityksen rajaus	5
1.2	Tutkimusaineisto ja -menetelmät.....	5
2	Liittyminen ympäristöön.....	7
2.1	Maisema ja arvokas kulttuuriympäristö	7
2.1.1	Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	7
2.1.2	Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	12
2.2	Turkinmäen alueen historiallinen kehitys ja erityispiirteet	13
2.2.1	Karttatarkastelu	13
2.2.2	Vaikutukset alueen rakennuskulttuuriin	19
3	Nykytila.....	21
3.1	Turkinmäen maisemakuva	21
3.1.1	Maisemalliset erityispiirteet kartalla.....	25
3.2	Rakennettu ympäristö.....	26
3.2.1	Rakennuskannan ajallinen kerrostuneisuus kartalla	27
3.3	Kaavallinen nykytilanne.....	28
3.3.1	Maakuntakaava.....	28
3.3.2	Yleiskaava	28
3.3.3	Asemakaava.....	29
4	Kulttuuriympäristön arvot.....	31
4.1	Rakennuskulttuurin ja kulttuuriympäristön selvitykset	31
4.2	Rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen	33
4.2.1	Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet.....	35
4.2.2	Maakunnallisesti arvokkaat kohteet	36

4.2.3	Paikallisesti arvokkaat kohteet	36
5	Inventoidut kohteet	37
5.1	I-luokan kohteet	37
5.2	II-luokan kohteet	61
5.3	III-luokan kohteet	76
5.4	Muut inventoidut	100
6	Yhteenveto	125
7	Lähteet	127

1 Johdanto

1.1 Selvityksen rajaus

Tämä kulttuuriympäristöselvitys tarkastelee Turkinmäen kulttuurihistoriallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Turkinmäki sijaitsee Kalvolassa Keikkalan kylässä, litalan taajaman länsipuolella noin 20 kilometriä Hämeenlinnan keskustasta luoteeseen. Selvitysalue kattaa noin 59 hehtaaria ja rajautuu pohjoisessa rautatiehen, idässä litalan taajaman asuinalueeseen, etelässä litalantiehen ja lännessä vanhan pappilan alueeseen.

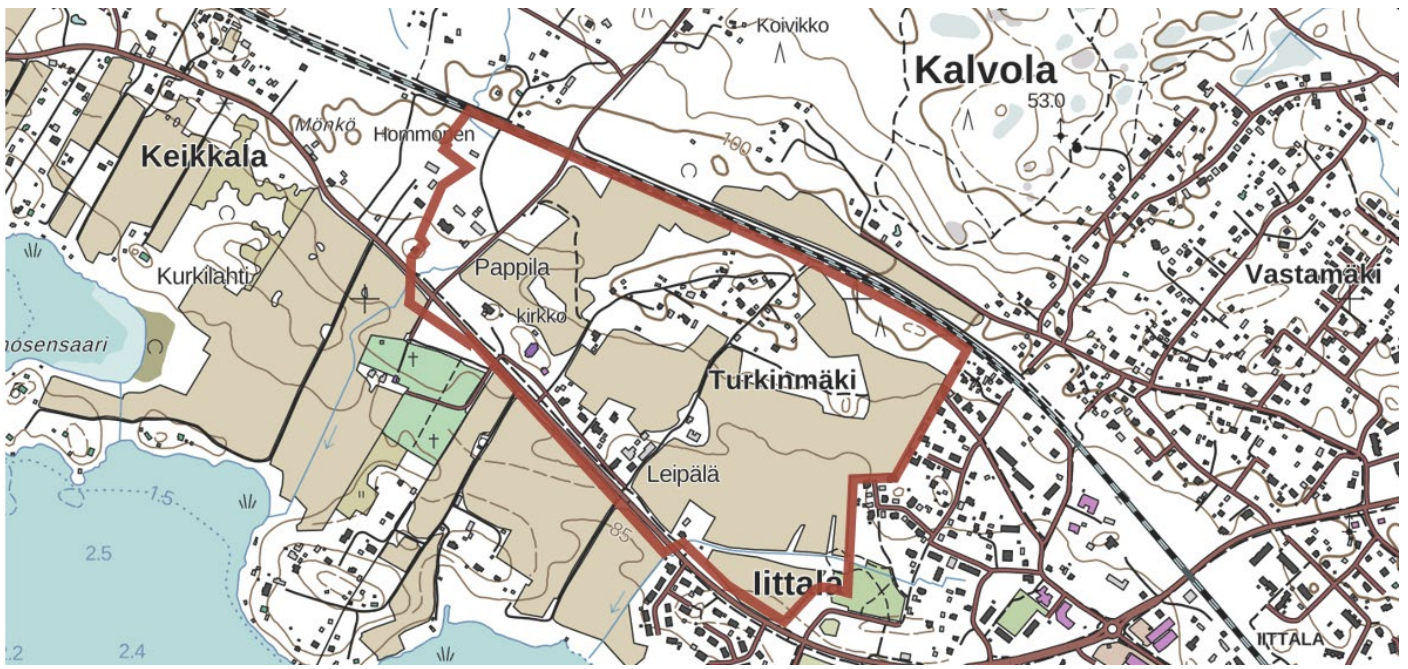
Turkinmäen kulttuuriympäristöselvitys on toteutettu Kalvolan kaupunginosassa (numero 90) laadittavan asemakaavamuutoksen yhteyteen. Asemakaavamuutos on tullut vireille vuoden 2024 kaavoituskatsauksessa kaupungin aloitteesta. Asemakaavamuutoksen tavoitteena on toteutumattoman asemakaavan (109 210-1) ajantasaistaminen, alueen kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen toteaminen ja huomioiminen sekä uusien asuintonttien osoittaminen alueelle. Tämän kulttuuriympäristöselvityksen yhteydessä selvitetään alueen rakennetun ympäristön arvot. Maankäytön suunnittelussa valtakunnallisena alueidenkäyttötavoitteena huomioidaan valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen turvaaminen.

Pääosin pientalo- ja peltoalueista muodostuva suunnittelualue kuuluu maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Tämän lisäksi valtaosa alueesta kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemaan. Suunnittelualan rakennuksista Kirkkoherran pappila, Kalvolan kirkko ja Pitäjänmakasiini kuuluvat Hämeen maakunnallisesti merkittäviin kulttuuriympäristön kohteisiin. Alueen ominaispiirteitä kuvaavat avoin maisema sekä pirstaleisuus. Alueen pohjoispuolen metsäisessä ympäristössä sijaitsee muusta ympäristöstä selkeästi erottuva tiivis asuinalue, joka on vanhaa mäkitupalaisaluetta.

1.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimusaineisto koostuu kirjallisista lähteistä, suullisesta historiatiedosta ja kenttätutkimuksista, jotka toteutettiin heinä-syyskuussa 2024. Kirjalliset lähteet koostuvat muun muassa paikkatiedosta, historiatiedoista, toteutetuista selvityksistä ja inventoinneista. Kirjallisia lähteitä täydentävät alueen asukkaiden antamat suulliset historiatiedot ja vanhat valokuva-aineistot. Rakennusten alat sekä valmistumisajankohdat on poimittu Hämeenlinnan kaupungin kiinteistörekisteristä. Rekisteritiedoissa voi esiintyä puutteita ja epätarkkuutta. Joidenkin kohteiden osalta omistajalta on pyydetty tarkentavia tietoja ja arvioita on tarkennettu.

Selvitysalueen rakennuskanta inventoitiin täysimääräisenä käyttäen DIVE-menetelmää. DIVE on kulttuuriympäristön inventointimenetelmä, jonka lähtökohtana on kulttuuriperinnön hyödyntäminen laadullisena ja toiminnallisena resurssina. Menetelmä perustuu neljään vaiheeseen: kuvaileva, tulkitseva, arvottava ja toteuttava työvaihe, ja se noudattaa muun muassa arkeologiassa ja maisemasuunnittelussa käytettyjä metodeja ja lähestymistapoja. (Museovirasto 2013.)

Kuva 1. Asemakaavamuutoksen rajaus kartalla (Pohjakartta, Karttapaikka Maanmittauslaitos).

Kuva 2. Ilmakuva hankealueelta (Pohjakartta, Karttapaikka Maanmittauslaitos).

2 Liittyminen ympäristöön

2.1 Maisema ja arvokas kulttuuriympäristö

Maisemamaakuntajako:	Hämeen viljely- ja järvimaa
Maisemaseutu:	Keski-Hämeen viljely- ja järvisseutu
Maisematyyppi:	Vanajaveden laakso (Koski ja Hirvonen 2016).

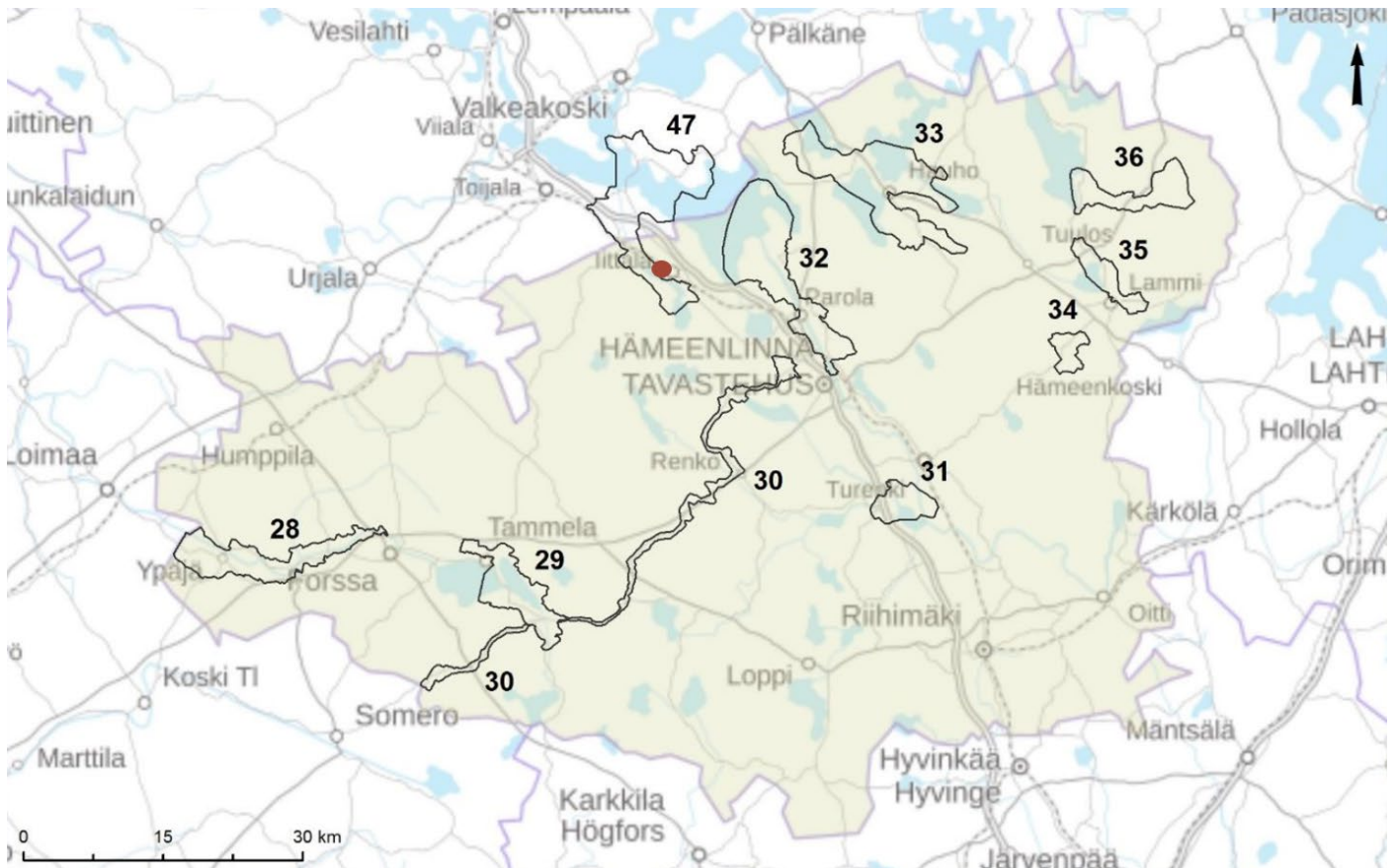
Suomi jakautuu kymmeneen eri maisemamaakuntaan, jotka ilmentävät kulttuurimaisemille tyypillisiä alueellisia piirteitä. Maisemamaakuntien jaon on laatinut vuonna 1993 ympäristöministeriön maisema-aluejärjestelmä. (Ympäristöministeriö 1993.)

Turkinmäen selvitysalue sijoittuu jaossa Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakuntaan, joka jakautuu neljään alueelliseen maisemaseutuun: Pohjois-Hämeen järvisseutuun, Päijänteen seutuun, Keski-Hämeen viljely- ja järvisseutuun ja Tammelan ylänköseutuun. Turkinmäen selvitysalue sijaitsee Keski-Hämeen viljely- ja järvisseudulla, Tammelan ylänköseudun raja-alueella. Maisemarakenteeltaan alue edustaa Keski-Hämeen viljely- ja järvisseudun maisemaa. Maisema-alueen länsipuolelta alkavan Tammelan ylänköseudun maisemat, karut, metsäiset moreenialueet, rajaavat kuitenkin maisemakuvaa laajoina moreeniselänteinä.

Keski-Hämeen viljely- ja järvisseutu voidaan nähdä Hämeen ydinalueena, jolle vanhin asutus, viljavat savikot ja vaihtelevat vesireitit keskittyvät. Maisema on hyvin monimuotoista ja pienipiirteistä, sillä maisemaa rytmittävät vaihtelevien luonnonolojen lisäksi monipuolinen ja pitkään jatkunut alkutuotantoon ja teollisuuteen liittyvä elinkeinoelämä. Maisemasta on nähtävissä, että Hämeen paremmassa maaperässä voitiin kaskiviljelystä siirtyä jo aikaisemmin peltoviljelyyn. Alueella peltoalueet ovat verrattain laajoja ja tuotanto tehokasta. Keskiäikaisten kirkkojen ja vanhojen talonpoikais- ja kartanorakennusten suuri määrä kertoo alueen pitkälle kantavista kulttuuriperinteistä. (Koski 2011, Koski 2014.)

2.1.1 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Suomessa on 186 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta (VAMA). Näiden maaseudun edustavimpien kulttuurimaisemien arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Lisäksi alueisiin sisältyy muita maisematyyppejä, kuten saaristolaista ja saamelasta elämänmuotoa edustavia kohteita sekä historiallisesti merkittäviä maisemanähtävyyksiä. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021) perustuu valtioneuvoston päätökseen 18.11.2021.

Kuva 3. Kanta-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021, SYKE). Turkinmäen sijainti merkitty punaisella ympyrällä.

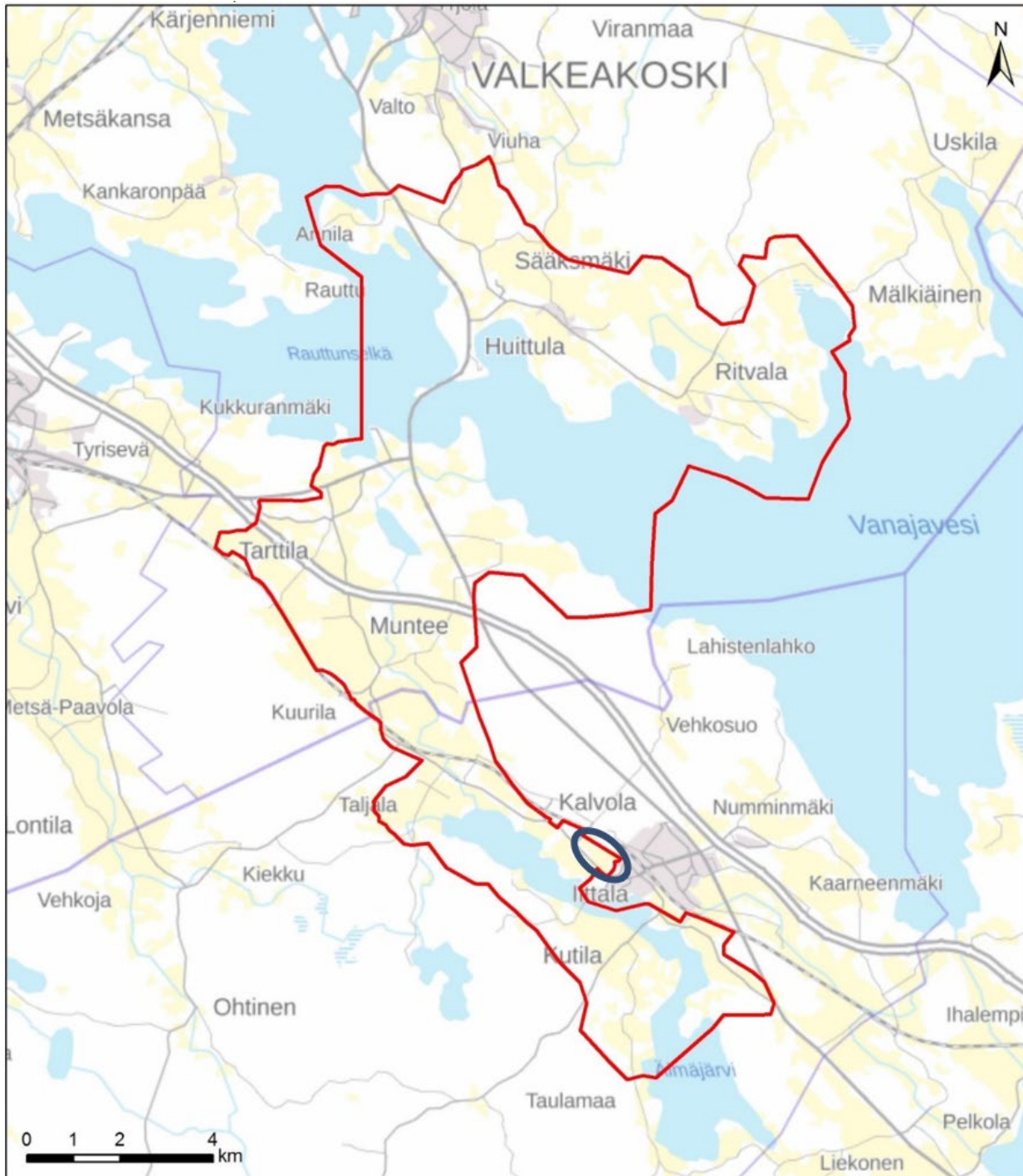
Kanta-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

- 28. Loimijokilaakson viljelymaisemat
- 29. Tammelan kulttuurimaisemat
- 30. Hämeen Härkätien maisemat
- 31. Hakoisten linnavuoren kulttuurimaisema
- 32. Vanajaveden laakso ja Aulanko
- 33. Hauhon reitin kulttuurimaisemat
- 34. Lammin lounaiset viljelymaisemat
- 35. Lammin kulttuurimaisemat
- 36. Evon metsäkulttuuri- ja jokimaisemat
- 47. Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat

Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä ja osittain kaava-alueella sijaitsee valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 47 Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat (VAMA 2021).

2.1.1.1 Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat

Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaiseman arvot nousevat historiallisesti monikerroksisesta maisemakuvasta, arvokkaista perinnebiotoopeista, nykyisen asutuksen yhteydessä sijaitsevista lukuisista muinaisjäänöksistä, huomattavasta kartanokulttuurista, perinteisen rakenteen säilyttäneistä kylistä ja avoimista viljelymaisemista. Maisemakokonaisuuden arvoa nostavat alueen arvokkaat luontokohteet, lintuvedet, harju- ja kallioalueet sekä luonnonsuojelukohteet.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 2021

Kuva 4. Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaiseman rajaus (VAMA 2021, SYKE). Turkinmäen sijainti esitetty sinisellä ympyrällä.

Luonnonpiirteet

Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat ovat muovautuneet vuosisataisen maanviljelyn kautta Vanajaveden Vanajaselän, Rauttunselän ja Äimäjärven ympärille sekä järviä erottavalle kannakselle. Alue on maastonmuodoiltaan vaihtelevaa. Vanajaveden pohjoisrannalla kulkevaan harjuksoon kuuluvan Rapolanharjun rinteillä on rantatörmä, -terasseja ja suppakuoppia. Harjun kaakkoispäähän on syntynyt osin hiedan peittämä deltamainen muodostuma, josta kapea niemi, Vekankari kurkottaa Vanajaveteen. Kapeita hiekkaharjanteita on myös Vähäjärven pohjoispuolella sekä Kutilan ja Jutikkalan seuduilla. Maisema-alueelle tyypilliset laajat peltoalat ovat syntyneet loivasti kumpuileviin savikkolaaksoihin, joiden maaperässä esiintyy hiesua. Harjumaisemien ja viljelyalueiden ympärillä on mäkisiä moreenimaita.

Avara Vanajavesi kivikkoisine saarineen, harjuniemineen ja luotoineen muodostaa perustan alueen vesistömaisemalle. Vanajavesi on vanha Ancyclusjärven lahti, joka muodosti oman altaansa noin 8 500 vuotta sitten. Järven pinnankorkeus on vaihdellut merkittävästi vuosisatojen aikana. Tänä päivänä järvi on säännöstelty ja vedenpinnan vaihteluväli on noin metrin. Vesistö on kärsinyt suurteollisuudesta ja intensiivisestä maataloudesta ja on siten rehevää. Turkinmäen kulttuuriympäristön selvitysalueen eteläpuolella noin 300 metrin päässä sijaitseva kapea Äimäjärvi yhdistyy Vanajaveteen pienen ja mutkittuvan Oikolanjoen kautta. Oikolanjoki laskee Rauttulanselkään Saarioisjärven ja Karvastenlahden kautta.

Maisema-alue kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskukseen ja alueen metsät ovat pääosin lehtomaisia kangasmetsiä. Myös lehtoja ja reheviä rantakorpia on runsaasti. Harjualueilla kasvaa lehtomaista sekametsää ja harjukasvillisuudessa on nähtävissä etelä- ja länsirinteiden suotuisan pienilmaston vaikutus. Alueella on paljon kulttuurivaikuteista kasvillisuutta, kuten Rupakallion kalmistoalueella esihistoriallisen asutuksen merkinä pölkkyruohoa ja Rapolassa arkeofyyttejä eli muinaistulokkaita, jotka ovat levinneet ihmislajin vaikutuksesta uudelle maantieteelliselle alueelle hyvin varhain. Tarttilassa ja Annilassa on pitkäaikaisen laidunnuksen seurauksena katajaketoja, joilla esiintyy ketokasvillisuuden lisäksi vanhoja viljelykarkulaisia.

Kulttuuripiirteet

Sääksmäen merkittävä muinaispitäjä ja Rapolan muinaislinna ovat hallinneet aikoinaan Hämeen vilkkaimpia vesistöreittejä. Seutu on ainutlaatuinen muinaisjäännösalue, jota kuvaavat varhainen kiinteä asutus, mutta myös rautakauden ja historiallisen ajan alun yhteiskunta ja elämä. Suhteellisen pienellä, noin kahden neliökilometrin alueella on Suomen suurin muinaislinna, viisi rautakautista asuinpaikkaa, kolme uhrikiveä, kolme kalmistoa ja rautakautiseksi arvioitu muinaispelto. Sääksmäen varhaisin asutus on sijainnut harjujen pienilmastoltaan edullisien rinteiden hedelmällisen maaperän äärellä hyvien vesistöyhteyksien varrella. Pitkästä kulttuurihistoriasta kertovat myös 1400- ja 1500-lukujen vaihteessa rakennettu Sääksmäen kirkko, Rapolan ja Voipaalan kartanot, historiallisilla kylätonteilla sijaitsevat kylät sekä vanhojen kantatilojen talouskeskukset.

Alueen vanhimpiin asuinpaikkoihin kuuluvasta Huittulan kylästä on maininta jo 1400-luvulta. Kylän nykyiset rakennukset reunustavat viljelyalueita ja kylän halki kulkee harjun rinnettä mukaileva vanha kylätie kohti Ritvalaa. Tien eteläpuolta koristavat laajahkot peltoaukeat, jotka rajautuvat Rautunselän Pappilanlahden rantametsiin. Huittulassa on säilynyt useita edustavia pihapiirejä, puutarhoja ja rakennuksia. Rapolan kyläasutuksesta on merkintä jo 1300-luvulta, kun talonpoika Rapolan Kuningas mainittiin paavin pannakirjeessä. Rapolasta tuli ratsutila 1500-luvulla ja se laajeni seuraavina vuosisatoina paljon. 1700-1800-luvuilla Rapolan omisti Svinhufvud-suku, ja Rapola tunnetaan tänä päivänä presidentti Pehr Evind Svinhufvudin syntymäkotina. Alueella on useita kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennetun ympäristön esimerkkejä, kuten vuonna 1813 rakennettu Rapolan kartanon päärakennus, Voipaalan kartano, Sääksmäen kirkko ja Renvallin huvila.

Myös Vanajaveden eteläpuolella sijaitsee arvokkaita kartanoympäristöjä. Jutikkalan pihapiirissä on uusklassisen päärakennuksen lisäksi lukuisia 1800-luvun asuin- ja talousrakennuksia. Jutikkalan ja Saarioisjärven länsipuolella sijaitsee perinteisessä tilassaan säilynyt Tarttilan kylä, jossa on paljon arvokasta rakennuskantaa, kuten uusrenessanssityylinen Sakasen päärakennus, Päivölän kansanopiston rakennuskokonaisuus ja seurantalot.

Äimäjärven läntisimmässä pohjukassa sijaitsee neljästä tilasta 1500-luvulla muodostettu Niemen kartano, jonka pihapiiriä koristaa arvokas 1700- ja 1800-luvun rakennuskanta. Kartanoa ympäröivästä Taljalan tiiviistä ja yhteinäisestä kylästä on löytynyt rautakautisia kalmistoja. Kylän vanhaa rakennuskantaa on säilynyt Taljalan kylätontin kohdalla ja maattomien vanhalla asuinalueella, entisellä myllynpaikalla ja Ranta-Sepän tilalla. Niemen kartano ja Taljalan kylä muodostavat maisemallisen jatkumon Kuurilan kartanon ja Sittalan ja Kalvolan kirkonkylän raitiasutuksen kanssa. Kalvolaan sijoittuvat arvokkaat kulttuuriympäristökohteet Kalvolan kirkkomaisema sekä Kankaisten kartano ja kulttuurimaisema. Äimäjärven seudulla on rikas maanviljelyhistoria. Myös järven idänpuoleisilla rannoilla on säilynyt Kutilan kylä muinaisjäännöksineen ja Kankaisten kartano. Iittalan aseman ja lasitehtaan ympärille on syntynyt yhtenäinen taajama.

Maisema-alueen maanviljely on edelleen monipuolista ja vaurasta ja alueen tilakeskusten rakennuskanta pääosin hyvin hoidettua. Maisema-alueella on paljon karjataloutta sekä arvokkaiksi perinnebiotoopeiksi määriteltäviä laidunalueita. Valtakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja ovat Kuusistonkärjen laidunalueiden kokonaisuus, jonka yhteydessä on rautakautisia hautoja sekä Rapolan kalmistoalue. Maisema-alueella on myös maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja, joissa esiintyy monipuolisesti eri elinympäristöjä ja maankäyttötyppejä.

Liikehistorian uudemmat kerrostumat, Saarioispuolen viljelymaisemissa kulkeva moottoritie Hämeenlinnasta Tampereelle sekä Rauttulan selän ja Vanajaveden selän välistä kulkeva Valtatie 3:n vanha linjaus, tuovat uusia kerroksia alueen kulttuurimaisemaan. Vanhan linjauksen mukaiset 1960-luvulla rakennetut Sääksmäen sillat edustavat näkyvästi Vanajaveden järvimaisemassa.

Maisemakuva

Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemia edustavat pinnanmuotojen voimakkaat vaihtelut sekä laajalle avautuva Vanajavesi kivikkoisine rantoineen. Alueen maastonmuotoja hallitsevat jääkauden harjut ja laaksot, joissa esiintyy myös kalliosydämissiä moreenimäkiä. Kaikkein monipuolisinta maisema-alueen luonnonmaisema on Vanajaveden pohjoisrannalla Rapolanharjun tuntumassa, jossa myös sijaitsevat muun muassa Rapolan muinaislinna, Sääksmäen keskiaikainen kirkko ja kylät. Harjun itäpuolella kulkeva vanha Valkeakosken maantie on tunnistettu maisemallisesti arvokkaaksi.

Vanajaveden eteläpuolella maisemassa erottuu Saarioispuolen avoin peltomaisema. Saarioispuolen asutus on jakautunut pieniin tiheisiin ryhmittymiin, jotka seuraavat Hämeenlinnasta Toijalaan päin kulkevan vanhaa tielinjaa. Maisemasta erottuvat useat kartanot puistoineen maisemallisina kiintopisteinä. Alueen rakennuskanta on säilynyt monin paikoin perinteisessä tilassaan. Maisemakuvassa erottuvat myös Tammelan ylänköseudun karuhkon metsäisen moreenialueen metsäiset selänteet, jotka alkavat maisema-alueen länsipuolelta.

Maisema-alueen kokonaisvaltaisesti monipuolista viljelymaisemaa koristavat lukuisat laitumet ja katajakedot. Perinteisen viljelymaiseman maisemarakenne on kärsinyt uusista liikenneväylistä, kuten vuonna 2000 valmistuneesta Hämeenlinna-Tampere-moottoritiestä. Moottoritie rikkoo Vanajan eteläpuoleista maisemakuvaa, sulkee näkymiä ja jakaa Saarioispuolen viljelyaukean. 1960-luvun Sääksmäen sillat nousevat esiin Vanajaveden muutoin ehyestä järvimaisemasta. Iittalan taajama ja lasitehdas hallitsevat Äimäjärven maisemaa. Iittalan halki kulkeva rautatie erottaa kyläkeskuksia ja viljelysaloja. Vanajaveden rantoihin oman kerroksensa tuo runsas loma-asutus.

(VAMA 2021.)

2.1.2 Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi on toteutettu vuonna 2016. Sen pohjana toimivat Kanta-Hämeen maakuntakaavan tausta-aineistoksi vuonna 2003 laadittu Hämeen maakunnallinen maisemaselvitys ja vuonna 2006 Kanta-Hämeen maakuntakaavassa merkityt maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Valtakunnallista maisemamaakuntajakoa on tarkennettu vuonna 2003 laaditussa Hämeen maakunnallisen maisemaselvityksen maisematyypijaossa. Turkinmäen alue sijoittuu tarkastelussa maisematyyppiin 6, Vanajaveden laakso, joka on Suomen asutus- ja kulttuurihistorian merkittävimpiä seutuja. Vanajaveden vesireitti on ollut keskeisessä asemassa asutuksen ja kulttuurivaikutteiden leviämässä rannikolta sisämaahan. Vesistön suunnan mukaisesti sijoittuvat harjuselänteet rajaavat pienilmastollisesti suotuisaa alavaa aluetta.

Keikkalan ja Sittalan kylien kulttuurimaisema Kalvolassa on arvotettu maakunnan tasolla historiallisin, rakennushistoriallisin ja maisemallisin perustein esimerkilliseksi talonpoikaiskulttuurin edustajaksi. Alueen littalasta Kuurilaan johtavan vanhan maantien varrella on säilynyt kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa ja vanhaa puustoa. 1800-luvulta säilynyttä rakennuskantaa löytyy edelleen Keikkalan tiloilta, kuten Leipälästä, Tarkolasta ja Vinnilästä. Maantien ja rannan välissä on sijainnut Sittalan vanha kylätontti. Maantien varrella on monia 1900-luvun asuinrakennuksia ja Homminsenkärjessä vanhoja huviloita. (Koski ja Hirvonen 2016, Hämeen liitto 2019.)

2.2 Turkinmäen alueen historiallinen kehitys ja erityispiirteet

Keikkala on ollut Kalvolan pitäjän keskus aina 1900-luvun puoliväliin asti. Nimi on ollut käytössä esihistorialliselta ajalta ja varhaisissa asiakirjoissa sillä viitataan koko pitäjän nimenä. Alue oli kirkollisten ja kaupallisten palveluiden keskus. Siellä sijaitivat keskiaikainen kivisakaristo, Kalvolan vanhin rakennus ja jo pakanallisella ajalla käytössä ollut hautausmaa. Kalvolassa on ollut seurakunta jo vuonna 1331, mutta kylä on todennäköisesti ollut olemassa jo sitäkin aikaisemmin rautakauden lopulla. Kalvolan ensimmäinen kirkko on todennäköisesti ollut puurakenteinen ja sijainnut nykyisen kivisakariston ympäristössä.

Ajansaatossa perinteinen kylämiljöö on säästynyt Keikkalan ja Sittalan alueilla hyvin tähän päivään. Vaikuttavana tekijänä on teollistuminen, kun sotien jälkeen Kalvolan pitäjän keskus siirtyi lasitehtaan perässä littalán kylään. Tällöin myös suurin kasvu ja muutokset keskittyivät littalán ympärille, mikä on ollut merkittävä tekijä Turkinmäen alueen säilymisessä suurilta muutoksilta. (Lyytinen 2001.)

2.2.1 Karttatarkastelu

1500-luku

Huomattava osa Keikkalan kylästä on ollut ainakin sata vuotta ennen 1500-luvun puoliväliä rälssimaata eli Ruotsin kruunun, katolisen kirkon tai maallisen ylimystön omistamia maita, joista omistajat ovat voineet kerätä veroja. Ensimmäinen maakirja, jossa Keikkalan kirkonkylän talojen isäntäluetteloita ja koukkulukuja esiintyy, on vuodelta 1539.

Kalvolan kappeliseurakunnassa oli puinen pyhäkkö kivisakasteineen ja kohtalaisen suuri Turun arkkiteinin lampuotitila, mutta ei omaa kirkkoherraa ja pappilaa. 1500-luvulla kylässä oli varakkaita talollisia, joka vastasi myöhempää ratsutilallisten ryhmää. Perintötilallisten ja lampuotien lisäksi kylässä on ollut muutakin väkeä kuin talollisia, joskaan sellaista tilattomien ryhmää kuin seuraavien vuosisatojen mäkitupalaiset, ei voida vielä erottaa.

Keikkalan talojen tonttijärjestys vuonna 1570 oli luoteesta kaakkoon arviolta seuraava: Greijula, Mönkö, Hommonen, Tiitilä, Vitikan talo, Pisso, Hakari, Marttila, Frantsila ja Leipälä. Talonnimet ilmestyvät maakirjaan vasta 1600-luvun lopussa samaan aikaan Avanderin kartan kanssa.

Sarkajako

Sarkajaossa jokainen talo sai peltoa, niittyä ja metsää yhtä paljon samanlaatuisena. Kirkko ja hautausmaa sijoittuivat tuolloin nykyisen litalantien rannan puolelle ja kylän talot sijaitsivat pääsääntöisesti em. tien koillispuolella. Talojen järjestys on luoteesta kaakkoon seuraava: Greula eli Greijula, Mönkö, Hommonen, Tiitilä, pappilan vanha tontti, kappalaisen virkatalo, kauempana tiestä pappila, Hakari, Marttila, Frantsila sekä Pietilä eli Leipälä.

Kuva 5. Maanmittari Niclas Avanderin tiluskartta Keikkalan kylästä vuodelta 1698 (Kansallisarkisto, astia.narc.fi).

Isojako

Turkinmäen kulttuurimaiseman kannalta merkittävä muutos oli isojako, joka toimitettiin 1767-1792. Jaon seurauksena talojen pihapiirit siirrettiin keskiaikaisilta sijainneiltaan uusille paikoille.

Isojaon tarkoituksena oli antaa jokaiselle talolle omat erityiset pellot, niityt ja metsät mahdollisimman yhtenäisinä lohkoina. Keikkalan kylään pyysivät isojakoa Kustaa Pisso ja Jussi Greijula vuonna 1766, jo ennen läänin isojakoasetuksen vahvistamista. Toimitus alkoi 1767 ja kesti vuoteen 1792, jollei kaikkia maanjako-oikeuteen jääneitä riitoja oteta huomioon. Viivästys johtui maanmittari Hoofin kuolemasta 1769. Vapaata maanmittaria ei löytynyt. Rovasti pyysi töiden uudelleen aloittamista 1781. Vihdoin 1782 sarkajakopeltojen pyykityksen toimitti maanmittarioppilas Jacob Johan Gadd.

Kuva 6. Isojakokartta. Vasemmassa alakulmassa on hautausmaa ja sen yläpuolella kulkee nykyinen litalantie, jonka varrella on kirkko. Kirkon länsipuolella sijaitsee Marttilan talo ja itäpuolella Leipälän talo. Pappilan kohdalle on merkitty tiemuutoksia: pihan läpi ei enää jatkossa menisi tietä, vaan se kulkisi Pappilan itäpuolelta. Junanrata kulkee kuvan yläreunassa. (Kansallisarkisto, astia.narc.fi.)

Pyykitys tapahtui talojen tonttijärjestyksessä niiden manttaalin mukaisiin lohkoihin. Poikkeuksellinen jakoperuste johtui siitä, että entisillä rälssitiloilla Hakarilla ja Möngöllä ei ollut äyrilukuja. Samalla edellytettiin, että molemmat Franssilat muuttaisivat Sittalan kylän rajalle, Pisso vähän syrjempään Vinnilään ja Leipälä siirtäisi tonttinsa vieläkin etelämmäs Orjanhirren

rajalle. Isäntien tyytymättömyyden vuoksi pellot jaettiin tangotuksen ja muut maat manttaalin mukaan. Ulkopeltoja ja niittyjä koskevat riidat sovittiin 1971–72 siten, että ne jaettiin äyriluvun perusteella.

Jakokartasta on nähtävillä, että suurin osa alueesta on avointa peltoa. Asutus on keskittynyt nykyisen littalantien, Turkinmäentien ja Pappilan ympäristöön. Suurin niittyalue sijaitsee Turkinmäen ja radan välissä. Junanradan yli on menty Turkinmäen ja Pappilan pohjoispuolille.

Isojako muovasi alueen maisemallisen kylänraitin rungon nykyiseen muotoonsa. Isojaossa syntyneiden maiden rajat ovat paikoin edelleen näkyvissä. Tiluksia siirrettäessä erityisesti talousrakennuksia siirrettiin kokonaisina. Päärakennuksia on uusittu ja muutettu tiheämmin. Vanha rakennuksen hirsirunko saatettiin pystyttää uuteen paikkaan ja julkisivut tehdä ajan hengen mukaisesti uudelleen. Suuret muutokset luovat haasteita rakennuskannan ajalliselle sijoittamiselle.

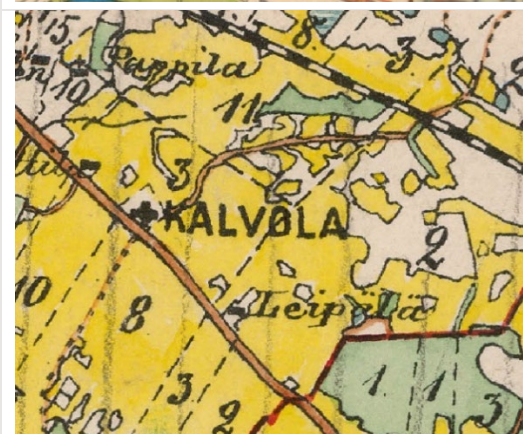
(Häme-Wiki, Lyytinen 2001, Lyytinen 2001: KH 1)

Ns. Kalmbergin kartta 1899

Junanrata Hämeenlinnasta Toijalaan rakennettiin 1874–76 ja radan yli pääsi Turkinmäen kautta. Nykyisen littalantien varressa sijaitsevat kirkko ja viljamakasiini sekä hieman kauempana pappila. Turkinmäentie 33, 42, 46, 65 ja 67 näkyvät kartassa; näistä numeron 65 rakennusta ei enää ole. Turkinmäen mäkitupalaisalueelle sijoittunee viisi taloa.

(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Pitäjänpitäjän kartta 1919

Suurin osa alueesta, alavat kohdat ovat peltoa. Yhtenäisten peltojen lisäksi Turkinmäessä on pienialaisempia pelto- ja niittytilkkuja.

(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Taloudellinen kartta 1940

Radan ylityksen pääreitiksi on merkitty Pappilan pohjoispuolelta kulkeva tie; tämä saattaa johtua taloudellisen kartan mittakaavasta – siinä esitetään kultakin alueelta pääasiat. Turkinmäentien varteen on tullut lisää asutusta.

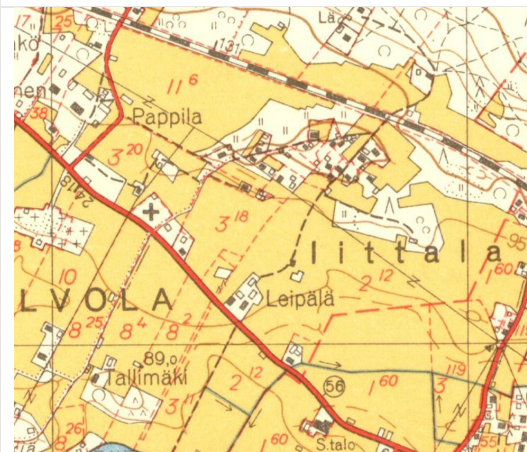
(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Ilmakuva 1950

Kirkon ympärillä puusto on kasvanut ja sen pohjoispuolella sijaitsee rakennuksia, jotka on sittemmin purettu. Alueella oleva puusto on keskittynyt itäpuolen korkeimmille kohdille. Heinäseipäille nostettu vilja erottuu useissa kohdin. Yhteys Leipälän tilalta koilliseen on muodostunut. Radan voi ylittää kahdesta kohtaa, Turkinmäentie koillispäässä tai Pappilan pohjoispuolelta.

(Ilmakuva: Paikkatietoikkuna)

Peruskartta 1956

Kartalla näkyvissä ennen sijainnut radan ylitys ja yhteys radalta Leipäläntielle, kirkolle ja Turkinmäkeen.

(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Topografinen kartta 1968

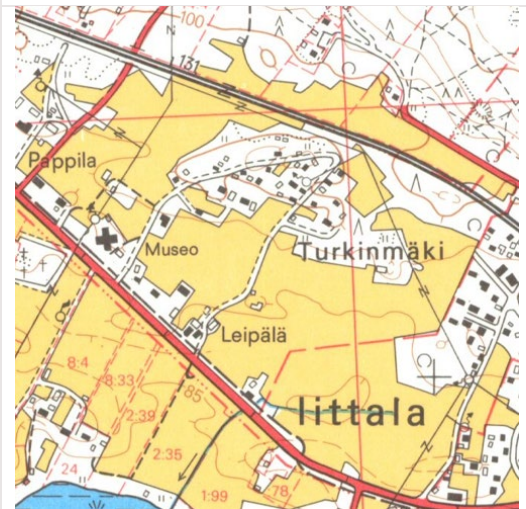
Tilanne rakennusten ja maiseman suhteen pysyy samantapaisena pitkään.

(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Peruskartta 1976

Tieyhteys kirkon itäpuolella siirtynyt kulkemaan nykyisestä kohdasta, Turkinmäentie.
(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Peruskartta 1986

Vehkosuontien linjaus näkyvissä kartassa.
(Karttakuva: vanhatkartat.fi)

Ilmakuva 1995

Turkinmäen itäreunalla on metsäinen vyöhyke, joka väistyy asutuksen tieltä. Rautatien pohjoiselle puolelle ei Turkinmäen kohdalla ole kohdistunut suuria muutoksia.
(Ilmakuva: Paikkatietoikkuna)

Ilmakuva 2011

Itäreunan metsäinen vyöhyke on vaihtunut asutukseen. Selkeä kyläkeskuksen ja maaseudun raja on säilynyt muutoksista huolimatta. (Ilmakuva: Paikkatietoikkuna)

2.2.2 Vaikutukset alueen rakennuskulttuuriin

Kalvolan pitäjää on kehittynyt Hämeenlinnasta Toijalaan johtavan maantien varrelle. Iittalantie 2853, jonka varrelle Keikkalan kylän talot ovat nauhamaisesti sijoittuneet, on ollut käytössä ainakin 1400-luvun alkupuolelta. Kuten kartoista on nähtävissä, olemassa oleva kyläraitin runko on peräisin isojaon ajalta 1700-1800-lukujen vaihteesta, ja maantien varrella sijaitsevat vanhat maatalot pihapiireineen muodostavat edelleen alueen tunnusomaisen ilmeen. Jaon myötä rakennuksia on siirretty, talousrakennuksia jopa kokonaisina, mikä vaikeuttaa tänä päivänä rakennuskannan ajallisen sijoittumisen arvioimista.

Alueen talonpoikaista vaurautta edustavat vanhat torpat ja mäkitupalaisten rakentama asuinalue, jolla maastoon sijoittuu vapaasti pieniä pirttejä. Mäkituville, maatilojen alueilla olleille vuokra-asumuksille ei pääasiallisesti kuulunut mainittavaa viljelyalaa, kuten esimerkiksi torppiin. Mäkitupalaisten, tilattoman väestön, perinne oli käytössä 1900-luvun alkupuolelle torpparilakiin asti, ja he vastasivat palkollisina suuresta osasta maaseudun työvoimasta. Vaatimattomassa mäkitupalaisasutuksessa asukkaiden tuli maksaa talonvuokra päivätöinä tilallisille. Viimeistään torpparilain tullessa voimaan vuonna 1922, vuokraviljelijät saivat vapautuksen päivätyövelvoitteesta maanomistajalle ja asukkaat saivat lunastaa tontit ja talot itselleen. Turkinmäen asukkaat olivatkin alkujaan muun muassa Leipälän, Pappilan ja Marttilan talojen mäkitupalaisia.

Peltomäen mäkitupa-alueen vuokramies Juho Albert Ekholm oli vuokralautakunnan puheenjohtajalle 3. päivänä heinäkuuta 1921 ilmoittanut haluavansa voimassa olevan lainsäädännön mukaan lunastaa Peltomäen mäkitupa-alueen omakseen. Kun vuokralautakunta 6. päivänä kesäkuuta 1923 lopettamassaan toimituksessa oli päättänyt pyytää vuokra-alueitten järjestelyn toimeenpantavaksi Pappilan kirkkoherranvirkatalolla, on maanmittausinsinööri H. P. Kulhia toimitettavaksi määrätyn vuokra-alueiden järjestelyn yhteydessä lopullisesti toimittanut alueen erottamisen lohkomalla vuonna 1925. Vuodelta 1921 löytyy naapuritilaa, Raunistoa (nyk. Turkinmäentie 42) koskien vastaava teksti, jossa Alpin isä Alfred Ekholm on ilmaissut haluavansa lunastaa tontin. Tontilla on ilmeisemmin asunut aikansa myös Alpin veli Rikhard, jonka kuoltua tammikuussa 1953 tila myytiin pois. Sisarussarja lienee ollut merkittävä osa Turkinmäen yhteisöä. (Suullista historiatietoa.)

Talonpoikaisten rakennusten suunnittelussa on usein luotettu paikalliseen kirvesmieheen. Alueen kirvesmiesten kädenjälki erottuu rakennuskohteiden toistuvissa koristeaiheissa. Esikuvia koristeaiheille on haettu vapaasti eri aikojen muotivirtauksista pitkälläkin viiveellä ja tuotu myös vaatimattomampiin asuin- ja talousrakennuksiin.

Rautatiearkkitehtuurista nostetut listakoristeet erottuvat 1900-luvun alkuvuosien talojen päärakennuksista ja jopa aittarakennuksista. Myöhäisen jugendin vaikutus sekoittuu uusiin tyylihin vielä 1920-luvullakin. Vuonna 1925 valmistui rakennusmestari J.F. Peltosen suunnittelema Huvila Kotaranta, jonka kuistin kaareva, myöhäisestä jugendista muistuttava räystäslistoitus toistuu Turkinmäellä useissa rakennuksissa. Tämän kaarevan koristeaiheen voi nähdä niin Leipälän päärakennuksessa kuin Turkinmäen mäkitupalaismökeissä.

Paikallinen kivi esiintyy Turkinmäen rakentamisen kulttuurissa. Nykyisen kivilouhimon lisäksi Kalvolassa on aikaisemmin toiminut myös toinen louhimo. Myös nykyinen kirkko on paikallisesta graniitista. Liuskekivi esiintyy yleisesti pihojen ja terassien pinnoitteena, portaissa ja ladotuissa aidoissa.

Sodanjälkeisen jälleenrakentamisen tavoitteet eivät ole keskittyneet Turkinmäen alueelle, ja jälleenrakentamisen määrä on alueella kohtalaisen vähäinen. Asutustiloille luovutetut tonttimaat on sijoitettu syrjemmälle vanhan Kalvolan entisen keskustan alueelta.

Myös litalan lasitehtaan alueen kokonaisuuden muodostuminen on vaikuttanut merkittävästi Turkinmäen alueen säilymiseen. Tehdas perustettiin litalaan 1881, minkä myötä Kalvolan pitäjän keskus siirtyi vähitellen Keikkalasta litalaan. Siirtyminen tapahtui vähitellen kohti 1900-luvun puoliväliä, jolloin uudistamispaaine siirtyi vanhasta Kalvolan kirkon alueen kyläkeskuksesta litalaan.
(Lyytinen 2001.)

Kuva 7. Kylämaisema Kalvolan kirkonkylästä. Taustalla vasemmalla erottuu kirkon torni. Kuvan peltoaukea avautuu litalantien ja Äimäjärven väliin suunnittelualueen ulkopuolelle, mutta kuvaa hyvin ajan alueen agraarimaisemaa. 1931 Felix Johansson (Finna).

3 Nykytila

3.1 Turkinmäen maisemakuva

Turkinmäen aluetta kuvaa vanhojen talojen ja julkisten rakennusten reunustama maantie. Kulttuurimaiseman arvo syntyy avoimien peltoaukeiden ja kylämiljööön rytmistä tien varrella, tiiviistä pihatiloista sekä kerroksellisesta rakennuskannasta. Kirkko on siirtynyt litalantien eteläpuolelta nykyiselle paikalleen vuonna 1802 ja toimii edelleen maamerkkinä alueella.

Mäkitupalaismökkit kuuluvat merkittävänä kerrostumana Turkinmäen alueen talonpoikaisen yhteiskunnan rakennuskulttuuriin. Turkinmäen entinen mäkitupalaisalue sijaitsee metsäisellä moreenimäellä peltoalueiden äärellä. Mäkitupalaisalueen tonttien rakennustapa on hyvin vapaa ja maastoa mukaileva ja pienimittakaavaisen rakennuskannan tyyli on hyvin kirjavaa. (Lyytinen 2001.)

Kuva 8. Ilmakuva Turkinmäen selvitysalueen ympäristöstä rinnevarjostuksella. Kaava-alueen etelärajalla kulkevan litalantien varren rakentaminen ja avoimet peltoaukeat rytmittävät maisemaa. Vanha mäkitupalaisalue sijoittuu metsäiselle mäelle. (Karttapaikka, Maanmittauslaitos.)

Kuva 9. Ilmakuva alueelta vuodelta 2018. Kuvan etualalla erottuu suunnittelualueetta rajaava vanhan Pappilan pihapiiri. (Hämeenlinnan kaupunki)

Kuva 10. Ilmakuva alueelta vuodelta 2018. Taustalla metsäisellä moreenimäellä sijaitseva vanha mäkitupalaisalue, jolla pienimittakaavaiset rakennukset sijoittuvat vapaasti maastoon. (Hämeenlinnan kaupunki)

Kuva 11. Näkymäkuva Leipälän tilalle pohjoisesta. Turkinmäen maisemaa hallitsee vanha Leipälän tila laajoine peltoaukeineen. (Kuva Hämäläinen 2025)

Kuva 12. Näkymä Leipäläntieltä itään. Avarassa peltomaisemassa taustalla erottuu Koivulan päärakennus, jota puusto suojaa.

Kuva 13. Näkymä Leipäläntilan kulmalta littalantielle 2853 on avara ja tietä reunustaa kaunis puusto.

Kuva 14. Näkymä Leipäläntien pohjoispäädystä itään. (Kuva Hämäläinen 2025)

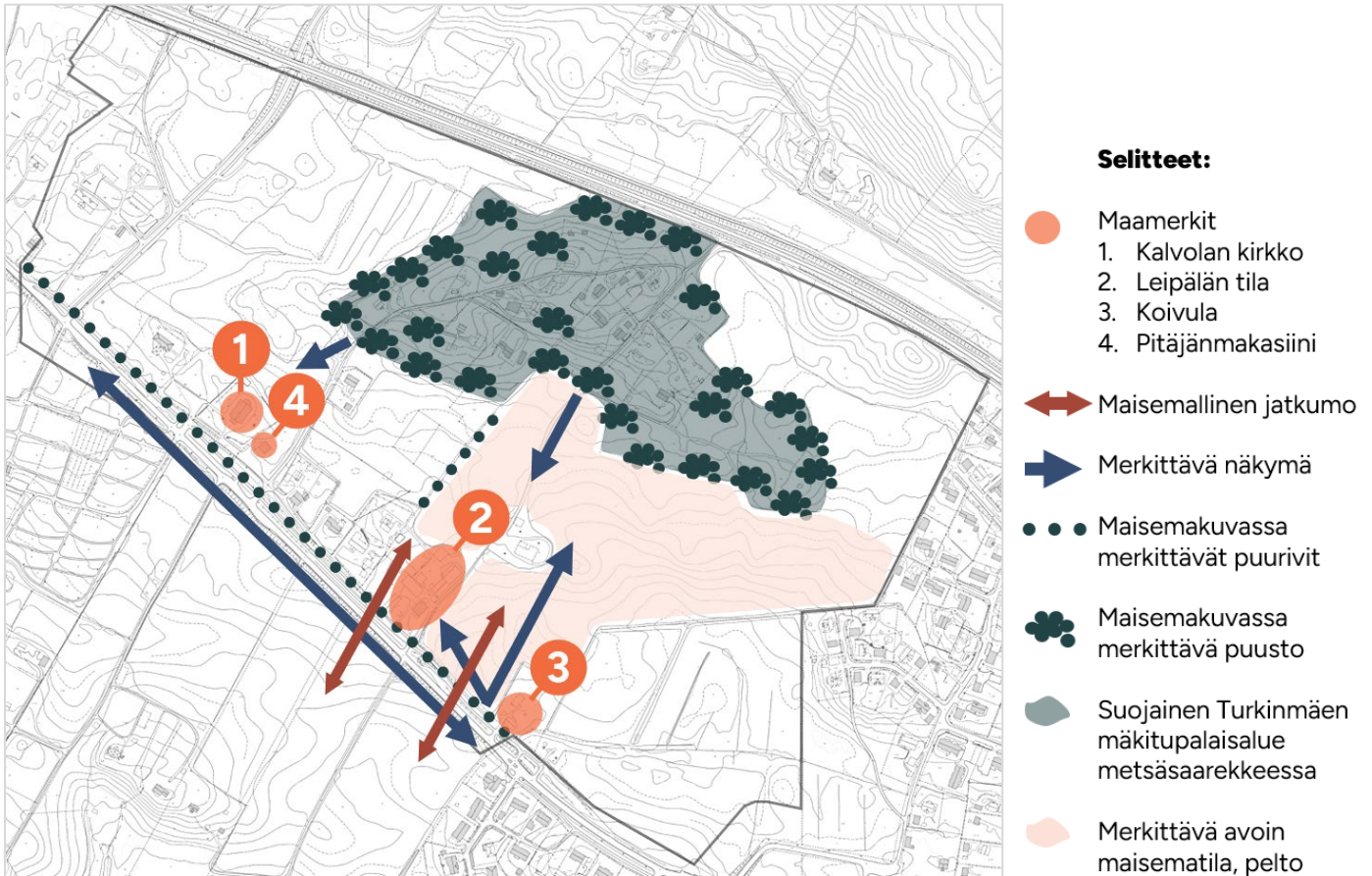
Kuva 15. Näkymä Turkinmäen pohjoispuolen rautatien varrelta länteen. Vhreä radanvarsi tuo suojaa Turkinmäen asuinalueelle. (Kuva Hämäläinen 2025)

Kuva 16. Näkymä litalantieltä pohjoiseen. Peltoaukean takana mäkitupalaisalue maastoutuu puustoineen.

Turkinmäen avaria peltomaisemia ja suljetumpaa puustoista mäkitupalaisaluetta yhdistää vehreys. Pihapiirit ovat rakentuneet luonnon ja maanviljelyn kanssa rinnan muodostaen yhtenäisen kokonaisuuden, toisinaan suljetumman ja toisinaan avoimemman.

3.1.1 Maisemalliset erityispiirteet kartalla

Kuva 17. Turkinmäen maisemalliset erityispiirteet kaaviokartalla.

Maiseman rungon luo littalantie, jonka varrelle maiseman kannalta merkittävät rakennukset sijoittuvat nauhamaisesti. Tietä reunustavat puurivit ja Turkinmäkeen avautuva avara peltomaisema. Merkittävin avara peltomaisema aukeaa Koivulan ja Leipälän tilojen välistä luoteeseen ja pohjoiseen. Peltomaisema jatkuu myös littalantien eteläpuolelle, Äimäjärven puolelle maisemallisena jatkumona. Vanhaa mäkitupalaisaluetta suojaa tiivis puusto, minkä vuoksi alue erottuu maisemassa metsäsaarekkeena peltoaukean takana, eikä asutusta juuri erotu. Alueen pienipiirteisyyttä korostaa maisemallinen puurivistö, joka rytmittää laajaa peltoaukeaa.

3.2 Rakennettu ympäristö

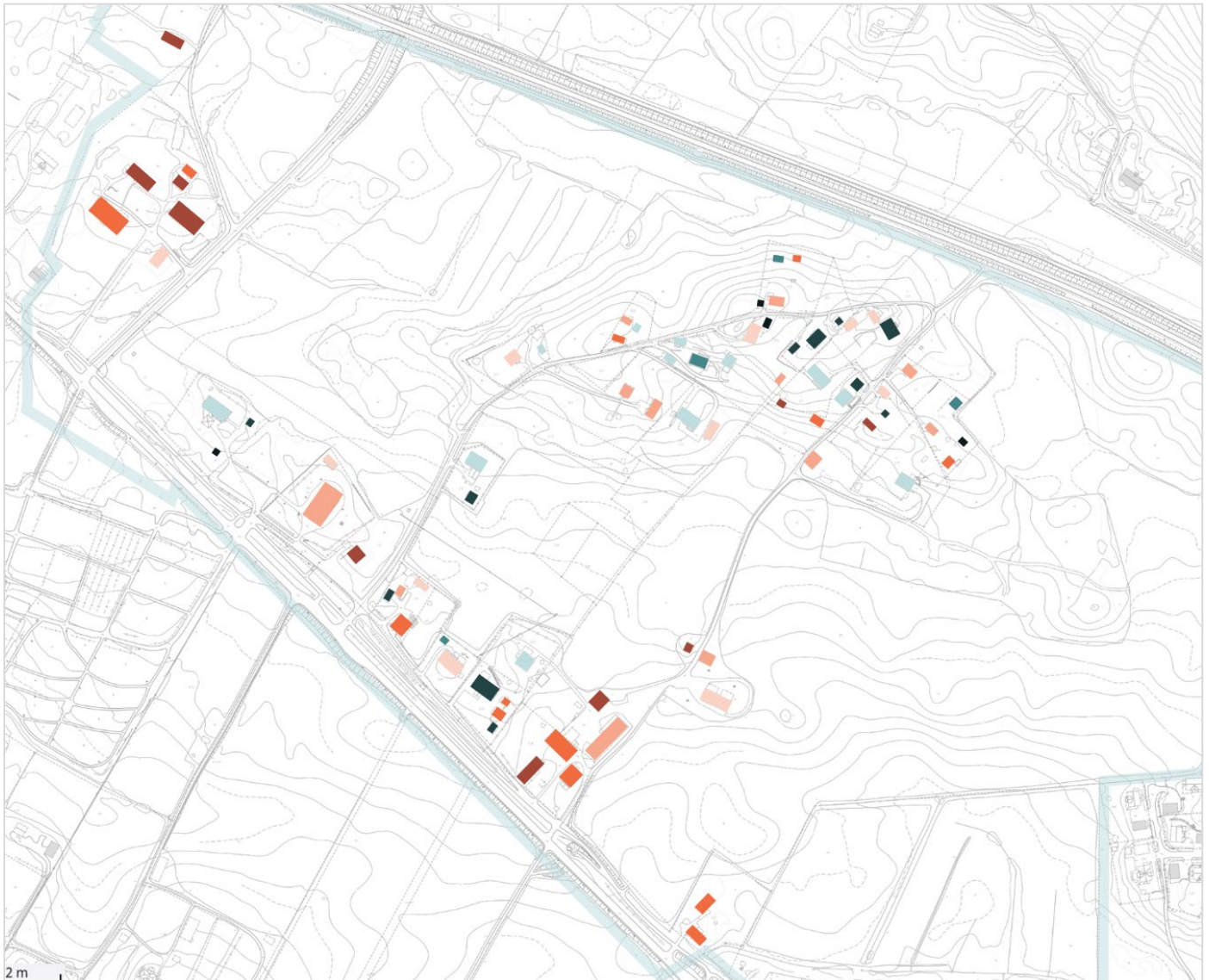
Turkinmäen rakennuskannan ajallinen kerroksellisuus on vaihteleva, aina 1800-luvulta 2000-luvulle. Alueelta on jaettavissa selkeästi litalantietä reunustava kyläraitin asutus ja Turkinmäelle vapaasti sijoittuva vanha mäkitupalaisalue. litalantien varressa rakennukset muodostavat yhä tänä päivänä pihoja tien suuntaisesti, joskin alun perin pihapiirit ovat selkeämmin reunustaneet tietä ja muodostaneet suljetumpia pihapiirejä. Alueella on osittain säilynyt vanhoja pihapiirejä, joissa rakennukset on sijoiteltu reunustamaan tonttia jättäen keskelle avoimempaa pihaa. Mäkitupalaisalueen tontit taas sijoittuvat vapaasti maastoa mukaillen. Rakennusten sijoittumista tonteille ovat määritelleet maastonmuodot ja kapean tiestön sijainti.

Turkinmäen rakennuskannan tyyli on hyvin kirjavaa. Joitakin asuinrakennuksia on säilynyt alkuperäisasussaan. Useimpia on korjattu ja muutettu voimakkaasti sotien jälkeisenä aikana, mutta monista piharakennuksista löytyy kuitenkin vanhempaa rakennuskantaa. Usein myös alkuperäinen hirsirunko saattaa olla säästynyt, mutta siirretty uuteen paikkaan ja julkisivut ovat voineet saada uuden ilmeen. Alueella yksittäisiä rakennuksia on alettu muuttaa entistävään tyyliin.

Lähellä alkuperäistä ilmettään säilyneissä rakennuksissa on edelleen nähtävissä kirvesmiesten kädenjälki. Turkinmäen alueella toistuva räystäslistoituksen kaareva koristeaihe on nähtävissä useissa rakennuksissa, kuten Leipälän päärakennuksessa ja vaatimattomammissa mäkitupalaismökeissä, kuten Pihlajarinne (Vennolan talo) ja Kuusela (suutari Koskisen talo). Kokonaisvaltaisemmin rakennuskannassa on nähtävissä toistuvat perinteiset kapeat runkosyvyydet. Pihoille tunnusomaisen piirteen luo vehreä kasvusto vanhoine puineen.

Turkinmäen aluetta kuvaa pienipiirteisyys ja rakeisuus. Alue toimii esimerkkinä siitä, miten pienessäkin mittakaavassa on tuotu esille kirvesmiestaitoja ja kunkin aikakauden kauneusihanteita. Vaikka rakennuksia on korjattu 1900-luvulla hyvinvoinnin lisääntyessä kunkin vuosikymmenen virtausten mukaisesti, ovat rakennusten vapaa sijoittelutapa ja ryhmittely maastossa säilyneet muutoksissa. litalantien varressa on edelleen erotettavissa rakennusten nauhamainen sijoittelu tietä reunustamaan. (Lyytinen 2001.)

3.2.1 Rakennuskannan ajallinen kerrostuneisuus kartalla

- 1800-luku
- 1900-1919
- 1920-1939
- 1940-1959
- 1960-1979
- 1980-1999
- 2000-2009
- 2010-

Kuva 18. Turkinmäen suunnittelualueen rakennuskannan ajallinen kerrostuneisuus.

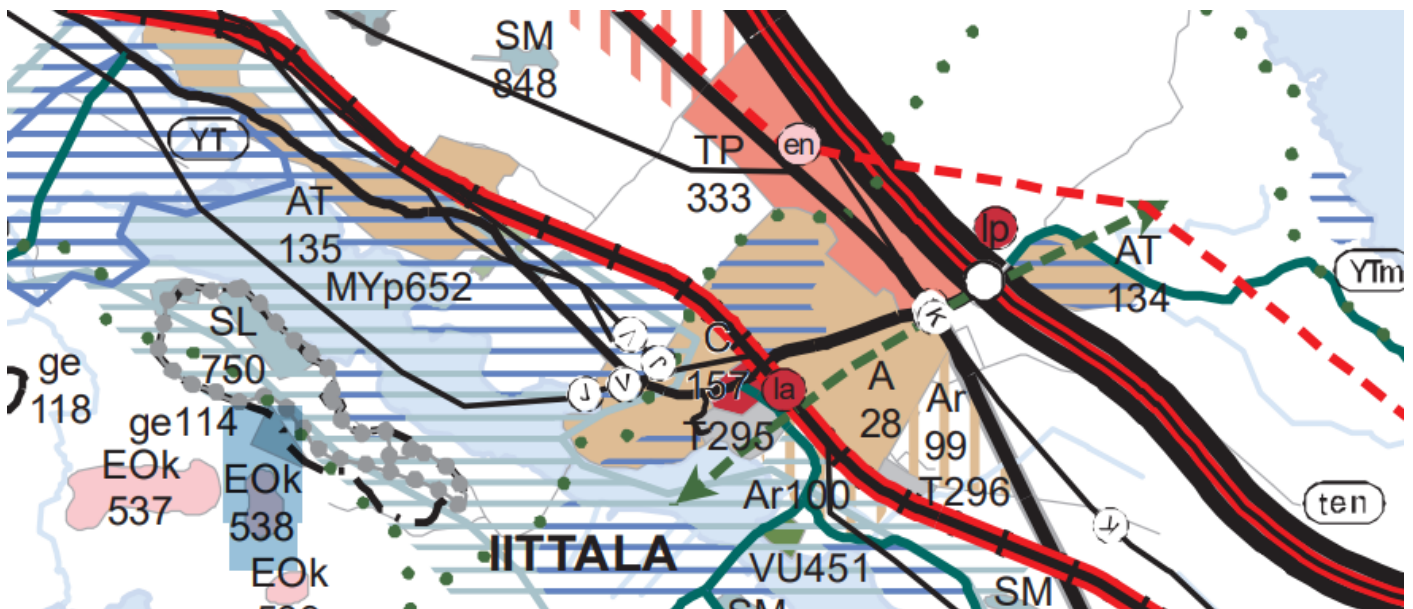
Turkinmäen rakennuskannan ajallinen sijoittuminen on hyvin moninaista ja hajontaa tapahtuu paljon myös tonttien kiinteistörajoiden sisäpuolella. Sodan jälkeinen rakentaminen ei ole keskittynyt Turkinmäelle, ja jälleenrakennusajan päärakennusten esimerkit alueella ovatkin kohtalaisen vähäiset.

3.3 Kaavallinen nykytilanne

3.3.1 Maakuntakaava

Suunnittelualueella on voimassa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, joka on saanut lainvoiman 2021. Kaava on kokonaismaakuntakaava ja kattaa alueellisesti koko maakunnan. Kaava on voimaantullessaan kumonnut kaikki aiemmat Kanta-Hämeen maakuntakaavat.

Kaavassa Turkinmäen alue kuuluu maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, sekä suurin osa suunnittelualueesta kuuluu valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Suunnittelualueen rakennuksista Kirkkoherran pappila, Kalvolan kirkko ja Pitäjänmakasiini kuuluvat Hämeen maakunnallisesti merkittäviin kulttuuriympäristön kohteisiin.

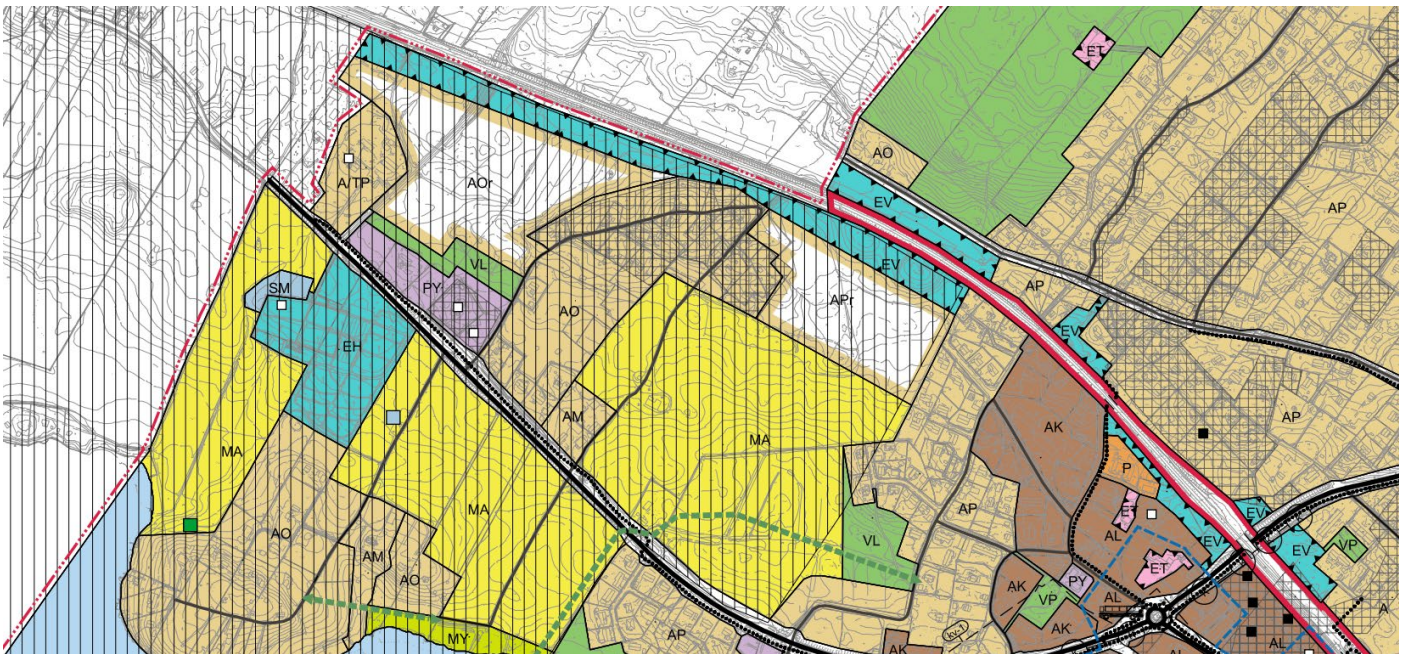

Kuva 19. Ote Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 kaavakartasta (Hämeen liitto).

3.3.2 Yleiskaava

Suunnittelualueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa. Iittalan alueelle on vuonna 2021 laadittu kaavarunko, joka ei ole oikeusvaikutteinen kaava. Kaavarunkoa voidaan kuitenkin hyödyntää asemakaavoituksen ohjelmoinnissa.

Suunnittelualueen rakentamista ohjataan kaavarungossa pääosin pientalojen asuinalueiksi. Suunnittelualue on huomioitu Iittalan kaavarungossa myös valtakunnallisesti arvokkaana maisema-alueena sekä alueen kaakkoisosassa on laajasti osoitettu maisemallisesti arvokkaaksi peltoalueeksi (MA). Alueen pohjoisella puolella sijaitseva vanha tiiviimpi mäkitupalaisalue ja eteläisempi kirkon ja makasiinin alue on osoitettu alueiksi, joilla ympäristön ominaispiirteet on säilytettävä.

Kuva 20. Ote littalan alueen vuoden 2021 kaavarungosta (Hämeenlinnan kaupunki, A-insinöörit).

3.3.3 Asemakaava

Kaava-alueella on voimassa toteutumaton asemakaava 109 210-1, joka on hyväksytty 19.2.1968. Suunnittelualue on kaavan hyväksymisen aikana kuulunut Kalvolan kuntaan ja kaavassa on ohjattu noudattamaan Kalvolan kunnan rakennusjärjestystä tarvittaessa.

Asemakaava koostuu pääosin erillispientalojen korttelialueista (AO) sekä metsätalousalueesta (M). Kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueet (YK) on osoitettu erikseen. Kerrosluku erillispientalojen tonteilla on I. Puistoalueet on merkitty kaavaan luonnontilassa säilytettäväksi (PL). Voimassa olevassa toteutumattomassa asemakaavassa on epäkohtia, kuten katualueet, jotka on osoitettu siten, että olemassa olevien rakennusten säilyttäminen ei olisi kaavan toteutuessa täysin mahdollista.

Asemakaavamuutoksen tavoitteena on toteutumattoman asemakaavan ajantasaistaminen, alueen kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen toteaminen ja huomioiminen sekä uusien asuintonttien osoittaminen alueelle. Kaavaprosessin yhteydessä selvitetään alueen rakennetun ympäristön arvot ja osoitetaan tarvittavat suojelumerkinnot. Katualueissa tavoitellaan taloudellisia katulinjoja, jotka palvelevat tehokkaasti uusia tontteja sekä sopeutuvat olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön. Maankäytön suunnittelussa huomioidaan valtakunnallisena alueidenkäyttötavoitteena valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen turvaaminen.

Kuva 21. Ote kaava-alueen toteutumattomasta kaavasta vuodelta 1986 (Hämeenlinnan kaupunki).

4 Kulttuuriympäristön arvot

4.1 Rakennuskulttuurin ja kulttuuriympäristön selvitykset

Suunnittelualue on lukeutunut muun muassa seuraavien selvitysten tarkastelualueelle

- Kehittämiskeskus Oy, Satu Huuhka 2012. Hämeenlinnan seudun kyläkaavoitushanke – Kalvolan, Iittalan & Keikkalan kyläkaava.
- Hämeen ympäristökeskus, Teija Ahola 2005. Rakennusinventointi – Kalvola.

Alueen rakennuskantaa on tarkemmin huomioitu inventoinneissa, kuten

- Hämeen liitto 2019. Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt, jossa listattuna alueelta tunnistetut maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt Keikkalan ja Sittalan kylien kulttuurimaisema, Kalvolan kirkko, pitäjänmakasiini ja kirkkoherranpappila.
- Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Ky 2001. Rakennuskulttuuriselvitys – Lasimäki-Oikola, jossa Kalvolan kirkon, pitäjänmakasiinin ja kirkkoherranpappilan lisäksi alueen rakennuskannasta esiin ovat nousseet Pelto-Leipälä, Peltosaaren aitat, Katajiston saunarakennus ja Pihlajarinne.

Tässä inventoinnissa Turkinmäen suunnittelualueen rakennuskanta on inventoitu täysimääräisenä, jolloin tiedot kaikista kaavan suunnittelualueella sijaitsevista rakennuksista ovat kaavoitushankkeen tukena.

Seuraavassa taulukossa on esitetty inventoidut kohteet osoitejärjestyksessä. **Aiemmissa inventoinneissa huomioidut kohteet on osoitettu listassa lihavoituina.**

Turkinmäen inventoidut kohteet

Osoite	Kiinteistötunnus	Nimi
littalantie 240	109-487-2-23	Koivula
littalantie 286	109-487-3-2	Niemenlinna
littalantie 298	109-487-3-50	Pitäjänmakasiini, Marttila (Kotiseutumuseo)
littalantie 300	109-487-32-1	Kalvolan kirkko (Kirkko, piharakennus)
Leipäläntie 1	109-487-3-6 ja 109-487-3-42	Nisula ja Sivunisula
Leipäläntie 3	109-487-3-37	Päivärinne
Leipäläntie 5 (a)	109-487-3-10	Peltosaari (kaksi aittaa)
Leipäläntie 5 (b)	109-487-3-51	Salmisto
Leipäläntie 7	109-487-2-38	Pelto-Leipälä asuinrakennus, talousrakennus, vanha navetta, vanha sikala, maakellari, lato, kuivuri
Turkinmäentie 16	109-487-3-41	Paulala
Turkinmäentie 23	109-487-12-1	Pihlajamäki
Turkinmäentie 24	109-487-13-3	Päivärinne
Turkinmäentie 33	109-487-12-2	Peltomäki (Uimosen talo "Peltomäki")
Turkinmäentie 34	109-487-12-7	Pihamaa
Turkinmäentie 42	109-487-12-6	Raunisto
Turkinmäentie 46	109-487-12-5	Tonttila
Turkinmäentie 49	109-487-12-3	Katajisto (sauna (Sarkanen, Sundquist))
Turkinmäentie 52	109-487-12-4	Kivistö
Turkinmäentie 54	109-487-2-27	Ahola
Turkinmäentie 67	109-487-2-4	Kuusela
Turkinmäentie 69	109-487-2-17	Oravisto
Turkinmäentie 72	109-487-2-9	Rauhala
Turkinmäentie 73	109-487-2-33	Pihlajarinne (Vennolan talo)
Turkinmäentie 74	109-487-2-2	Mäntylä
Turkinmäentie 95	109-487-2-19	Yli-Leipälä
Vehkosuontie 13	109-487-30-1	Kirkkoherranpappila (Vanha pappila eli päärakennus, väentupa, navetta, viljamakasiini, halkovaja, sauna)
ent. Koivikontie	109-487-5-58	Hommosen tilan palkollisten talo

4.2 Rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen

Tässä inventoinnissa rakennetun kulttuuriympäristön merkittävyyttä arvioidaan vakiintuneen mallin avulla, jossa tarkastellaan alueita, kohteita ja rakennuksia seuraavien arvojen kautta:

historiallinen: kohteeseen liittyy esimerkiksi merkittäviä henkilöhistorian, sosiaalishistorian, elinkeinohistorian, sotahistorian, liikennehistorian tai teollisuushistorian ilmiöitä.

rakennushistoriallinen: kohdetta leimaavat sen rakentamisajankohdalle ominaiset piirteet, jollekin muutosajankohdalle ominaiset piirteet tai jatkuvuudet. Kohde ilmentää esimerkiksi rakennusaikaansa, materiaali- tai rakennusteknisiä piirteitä.

maisemallinen: kohteella on merkitystä ympäröivässä maisemassa tai kaupunkikuvassa tai kohteella on merkitystä ympäröivän maiseman muodostumiselle esimerkiksi elinkeinotoiminnan kautta.

Inventoitavien alueiden, kohteiden ja rakennuksien arvottamisessa käytetään seuraavia kriteereitä, jotka perustuvat lakiin rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010):

harvinaisuus tai ainutlaatuisuus: kohteen harvinaisuus voi liittyä esimerkiksi rakennustapaan tai arkkitehtuuriin.

historiallinen tyypillisuus alueelle: kohde edustaa esimerkiksi alueen tyypillisiä piirteitä tietyllä ajanjaksolla.

edustavuus: kohde ilmentää alueen tai ajanjakson tyypillisiä piirteitä, jotka ovat säilyneet hyvin.

alkuperäisyys: kohde on alkuperäisessä käyttötarkoituksessa tai siinä on säilynyt alkuperäinen arkkitehtuuri ja/tai rakennustapa. Kohteen alkuperäisyys voi liittyä esimerkiksi käytön jatkuvuuteen.

historiallinen todistusvoimaisuus eli kohteen merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä. Historiallinen merkitys voi liittyä esimerkiksi teollisuushistoriaan, tekniikan historiaan, kulttuurihistoriaan, henkilöhistoriaan tai yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

historiallinen kerroksellisuus: kohteessa on näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.

(Ote Vikman 2018)

Laki rakennusperinnön suojelemisesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

Suojelun edellytykset: Rakennus voidaan suojella, jos se on valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä.

Rakennuksen merkittävyys arvioidaan seuraavilla perusteilla:

- 1) harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);
- 2) historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);
- 3) aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);
- 4) alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);
- 5) merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus);
- 6) näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Merkintöjen selitykset

Tässä inventoinnissa rakennetun kulttuuriympäristön merkittävyyttä esitetään seuraavalla esitystavalla: P·M·V | HI·RH·MA | III·II·I

luokka: P = paikallinen, M = maakunnallinen, V = valtakunnallinen
arvoluokka: HI = historiallinen, RH = rakennushistoriallinen, MA = maisemallinen

Ehdotus rakennuskohteiden luokittelutunnuksista kohteiden merkittävyyden mukaan: luokittelutunnus I-III,

I= Rakennushistoriallisesti inventointialueen merkittävimmät rakennukset ja aluekokonaisuudet, joiden säilyminen on syytä turvata yleis- ja asemakaavalla.

II = Kohteet, jotka edustavat hyvin rakentamisaikaansa ja ovat hyvin tai melko hyvin säilyneitä. Näiden kohteiden säilymisen turvaaminen on suotavaa.

III= Muut vähempiarvoiset inventoidut kohteet, joihin ei kohdistu erityisiä suojeleintressejä. Kohteet ovat mainitsemisen arvoisia, vaikkakin tavanomaisia aikakautensa edustajia. Kohteet ovat muutosten tai kunnan huonontumisen myötä menettäneet aiempaa edustavuuttaan, eikä niihin siten kohdistu erityisiä suojeleintressejä.

4.2.1 Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet

Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä ja osittain kaava-alueella sijaitsee

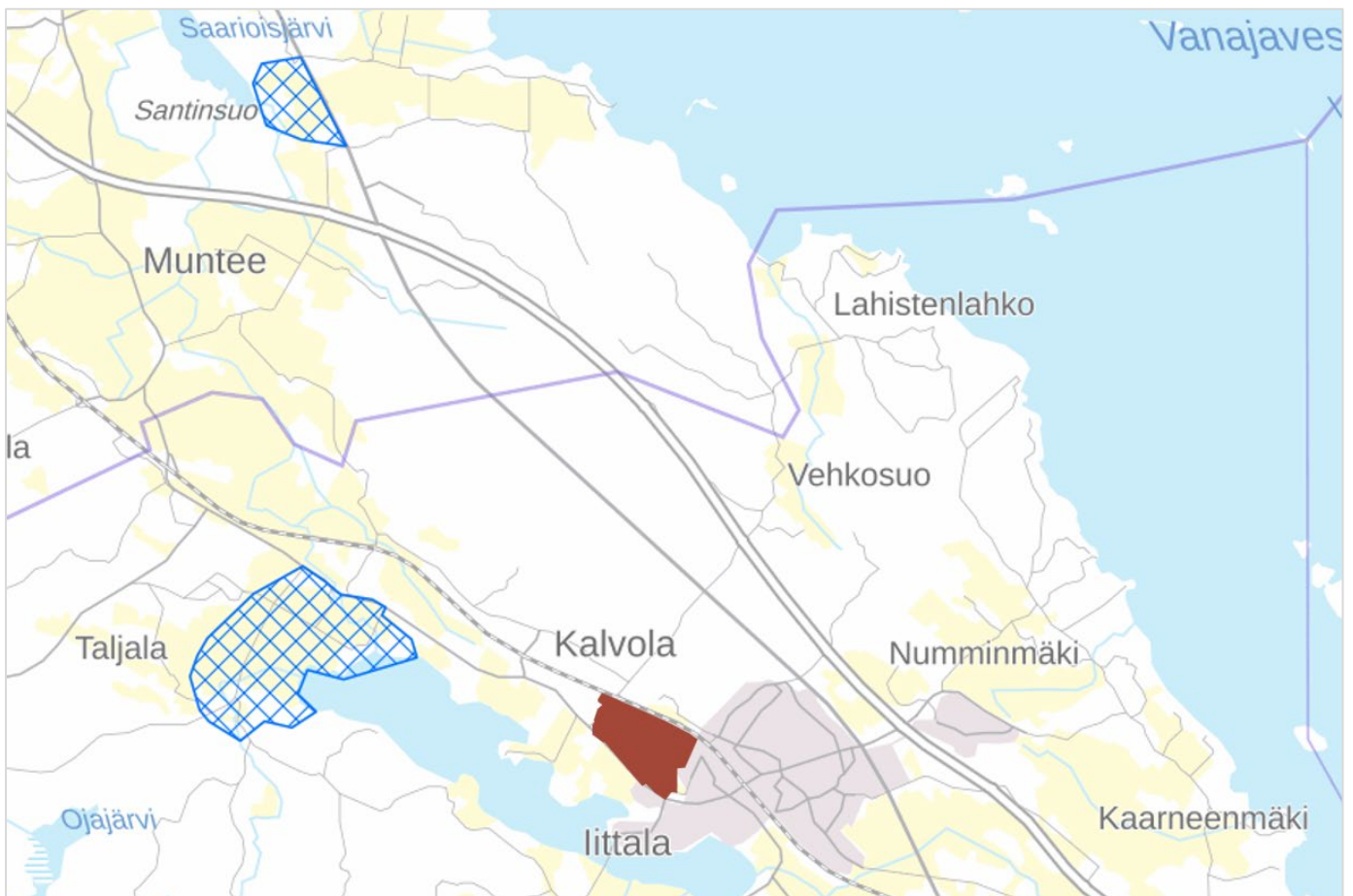
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat

Kanta-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet: kohde 47. (SYKE, VAMA 2021)

Valtakunnallisen RKY-inventoinnin kohteet kuvaavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin Suomen ympäristön historiaa ja kehitystä. Valtioneuvoston vahvistama 22.12.2009.

Tarkastelualueella ei ole

- Valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä / rakennettuja kulttuuriympäristöjä. (RKY 2009).
- Kulttuurihistorian ja maiseman kannalta valtakunnallisesti merkittäviä teitä (ma/kv).

Kuva 22. Ote selvitysalueen ympäristöstä, RKY 2009 (Museoviraston karttapalvelu). Turkinmäen alue esitetty punaisella.

Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä ei sijaitse RKY-kohteita. Aluetta lähimmät valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ovat Niemen kartano ja Taljalan kylä noin 1,7 kilometrin päässä lännessä ja Historiallinen Sääksmäki noin 5,8 kilometrin päässä luoteessa.

4.2.2 Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Inventointialueella on voimassa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040. Inventointialueella sijaitsevat seuraavat maakunnallisesti arvokkaat rakennetun ympäristön kohteet

- Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, kohde

Kalvolan kirkko, Keikkala

Pitäjänmakasiini, Keikkala

Kirkkoherranpappila, Keikkala

- Kanta-Hämeen maakuntakaavan maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (MRKY)

Keikkalan ja Sittalan kylien kulttuurimaisema

Tarkastelualueella ei ole:

- Rakennussuojelulailla suojeltuja kohteita (sr).
- Kanta-Hämeen maakuntakaavan rakennussuojelukohteita.
- Kulttuurihistorian ja maiseman kannalta maakunnallisesti merkittäviä teitä.

4.2.3 Paikallisesti arvokkaat kohteet

Edellä mainituissa inventoinneissa ja kaavoissa esitettyjen, nyt laadittavaan kaavan suunnittelualueella sijaitsevien kohteiden nykytilanne on käyty toteamassa kesällä 2024 ja niiden merkittävyys on arvioitu seuraavanlaisin tuloksin.

5 Inventoidut kohteet

5.1 I-luokan kohteet

|

Rakennushistoriallisesti inventointialueen merkittävimmät rakennukset ja aluekokonaisuudet, joiden säilyminen on syytä turvata yleis- ja asemakaavalla.

- **Kalvolan kirkko**
- **Pitäjänmakasiini**
- **Kirkkoherranpappila**
- **Pelto-Leipälä**

Kalvolan kirkko

littalantie 300 • 109-487-32-1

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa Kalvolan kirkko pihapiireineen kuvattuna kaakosta.

Tornillinen kivikirkko, jonka rakennustapa edustaa paikallista osaamista ja liittyy kansalaissodan jälleenrakentamiseen Kalvolassa sekä itsenäisen Suomen syntyyn. Rakennuspaikka on historiallinen osa Kalvolan kulttuurimaisemaa.

Kirkon pihapiiri kesällä 2024 (vas.) ja kesällä 1938 (oik. kuvälähde Elka).

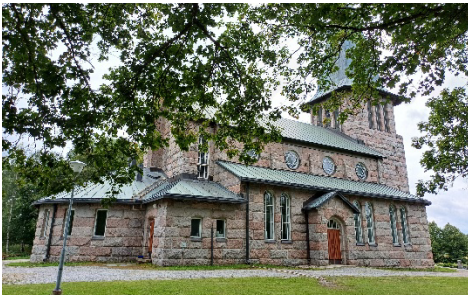
Rakennusvaiheet ja rakennuksen tyyli

Kalvolan seurakunta lienee ollut olemassa jo vuonna 1331, vaikka silloin siitä käytettiin nimitystä Keikkala. Paikkakunnalla oli jo tuolloin oma kirkko, joka on isojakokartan mukaan sijainnut nykyisen kivisakariston (ajoitettu 1400-luvun lopulle) paikkeilla. Kalvolasta on tallella useita keskiaikaisia veistoksia, jotka Pyhän Olavin kuvaa lukuun ottamatta luovutettiin Kansallismuseoon vuonna 1870. Norjalaisen suojeluspyhimyksen, Pyhän Olavin eli Uotin patsas palautettiin monenlaisten vaiheiden jälkeen kirkkoon. Patsasta on arvostettu suuresti, koska sen on uskottu edistävän peltojen kasvua.

1780-luvun kartassa kirkko sijaitsee vielä nykyisen hautausmaan kohdalla. Uusi puukirkko rakennettiin nykyisen kivistä kirkon paikalle vuonna 1802. Se tuhoutui 25.4.1918 tuhopoltossa. Arkkitehti J. Stenbäck vakuutti rakennuskomitean siitä, että kirkon ulkoseinät olisi edullista tehdä harmaakivistä. Kivet saatiin Äimäjärven vastarannalta, Saviniemen talon metsästä vuonna 1919. Valtioneuvosto vahvisti arkkitehti Ilmari Launiksen piirustukset 8.8.1919. Kirkon otti urakalla rakentaakseen rakennusmestari Abraham Valtonen Tampereelta. Kun kirkko vihittiin 17.7.1921, sinne oli jo sijoitettu Kangasalan urkutehtaan 22-äänikertaiset urut ja tornissa olivat Helsingin sotasaalisvarastosta ostetut kolme kelloa.

Kirkko on tornillinen, kolmilaivainen pitkäkirkko, jonka keskilaiva kohoaa basilikamaisesti matalien sivulaivojen ja kuoripuolella yhtyvän seurakuntasalin ja sakariston yläpuolelle. Runkohuoneen toisessa päässä on jyrävä, terävään huippuun päättyvä torni. Kirkkohuoneen sisäkatteena on seinien ja tehostettujen vyökaarrien varassa oleva holvimainen betonikatto. Kirkko edustaa tyyliään kansallisromantiikkaa. Ulkomuodoltaan kirkko on raskas ja monumentaalinen; tähän vaikuttaa myös isoina harkkoina käytetty Kalvolan graniitti. Vaihtelevan korkuinen, liuskekivistä ladottu muuri reunustaa kirkon tonttia sen koillis- ja luoteissivuilla.

Kirkon keskuslämmitys asennettiin vuonna 1924 ja urut uudistettiin vuonna 1927. Uudet laajat korjaustyöt toteutettiin arkkitehti Elsi Borgin suunnitelmien mukaan 1959–60. Kirkkosalin ulkokattoa kohotettiin vajaa metri (lisäeristys) ja tornia korotettiin peräti 14 metriä. Katot päällystettiin kuparilla. Sisällä muutettiin mm. alttarialuetta, peitettiin koristemaalauksia ja uusittiin urut. Myös nykyiset ovet ajoittuvat tähän korjaukseen. Seuraava peruskorjaus toteutettiin arkkitehtitoimisto Havas–Salmenkiven suunnittelemana 1990-luvun alussa: tuolloin palautettiin alkuperäisiä materiaaleja ja värisävyjä sisätiloihin. (Favorin 1996, Lindberg 1934, Huovilainen & Sirén 2023.)

Kirkko

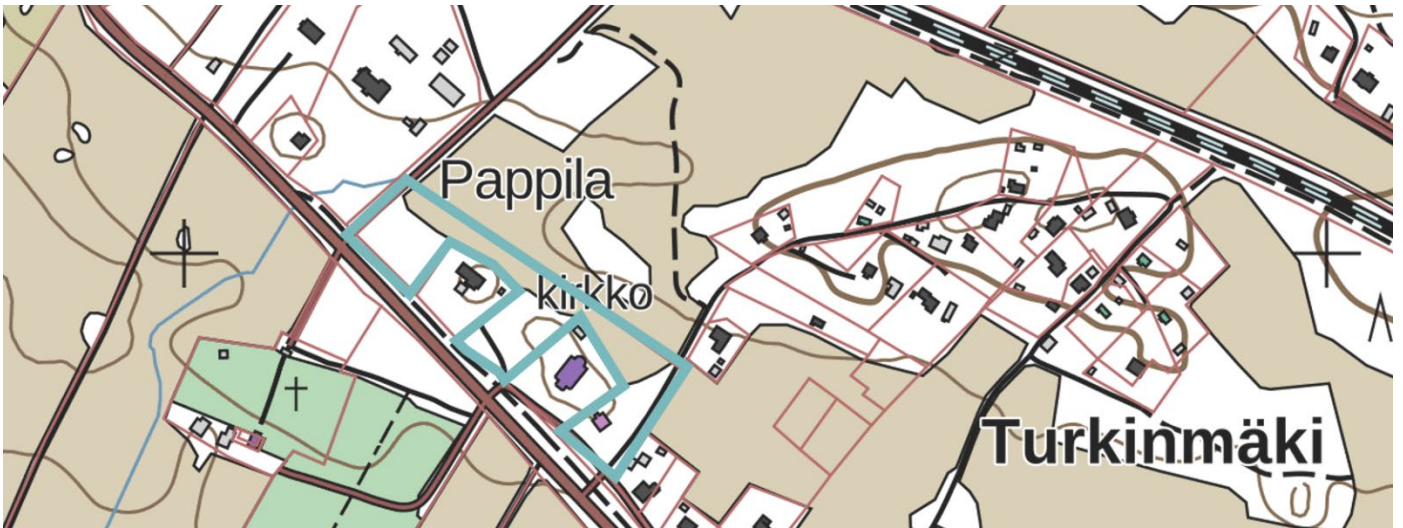
Käyttö (alkuperäinen)	Kirkko
Rakennusaika / valmistuminen	1921
Perustus	Kalvolan graniitti
Runko	Kalvolan graniitti
Ulkovuoraus	Kalvolan graniitti
Ulkoväri(t)	Punainen ja harmaa; valkoiset ikkunat, ruskeat ovet
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Kupari
Kunto	Hyvä
Erityispiirteet, huomiot	Kirkon suunnitellut arkkitehti Ilmari Launis oli aikansa tuotteliaimpia kirkkorakennusten suunnittelijoita Suomessa; hänen katsotaan hallinneen yhdessä Josef Stenbäckin kanssa 1900-luvun alun kirkkoarkkitehtuuria.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK). Muutos- ja korjaustyöt 1959–1960 Elsi Borg, mm. tornin muutos, sisämuutoksia. 1990–91, Salmenkivi ja Havas, mm. sisävärivävyjen palautus
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Maakuntakaavassa merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde. Kirkon rakennuspaikka on historiallinen osa Kalvolan kulttuurimaisemassa. Kivirakennustapa edustaa paikallista osaamista ja kirkon rakentaminen liittyy vuoden 1918 sodan jälleenrakentamiseen Kalvolassa ja itsenäisen Suomen syntyyn. Kirkko on kansallisromantiikan esimerkki.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi, jolla ympäristö säilytetään. (YK/s)

	<p>Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr)</p> <p>Talousrakennus</p>
<p>Käyttö (alkuperäinen)</p>	<p>Talousrakennukset</p>
<p>Rakennusaika / valmistuminen</p>	<p>Arviolta 1940–50-luku</p>
<p>Kerrosluku</p>	<p>1</p>
<p>Perustus</p>	<p>Osin betoni, osin nurkka- ja tukikivet</p>
<p>Runko</p>	<p>Puu, mahdollisesti hirsi</p>
<p>Ulkovuoraus</p>	<p>Vaakapaneeli</p>
<p>Ulkoväri(t)</p>	<p>Vaaleanvihreä; valkoinen listoitus; vihreänharmaat ovet</p>
<p>Kattomuoto</p>	<p>Satulakatto, telttakattoinen kattoratsastaja</p>
<p>Kate</p>	<p>Mineriittiasbestilaattakate</p>
<p>Kunto</p>	<p>Tyydyttävä</p>
<p>Säilymisedellytykset</p>	<p>Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).</p>
<p>Kohteen ensisijainen arvo</p>	<p>Käyttöarvo, Osa pihapiiriä</p>
<p>Toimenpidesuositus asemakaavassa</p>	<p>Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi, jolla ympäristö säilytetään. (YK/s)</p>

Pitäjänmakasiini, Marttila

littalantie 298 • 109-487-3-50

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa pitäjänmakasiinin pääjulkisivu länteen.

Talonpoikainen hyvin säilynyt hirsirunkoinen makasiini, jolla on rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä arvo paikallisen rakennuskulttuurin ilmentäjänä.

Rakennusvaiheiden kuvaus

Jo varhain oli tapana perustaa pitäjänmakasiineja, joihin kerättiin hyvinä satovuosina jyviä huonompien aikojen varalle. Vasta vuonna 1857 kalvolalaiset päättivät pystyttää Hakarin maalle makasiininsa. Julkisen rakennuksena viljamakasiini sijoittui luontevasti kirkon viereen ja se rakennettiin päivätöillä.

Kalvolan manttaalikunta lahjoitti lainajvästömakasiinin Kalvolan kunnalle vuonna 1967 ja siihen perustettiin kotiseutumuseo, joka suunniteltiin Hämeen museon ja Kansallismuseon yhteistyönä. Makasiinin kalustoa ja jakoseiniä ei ole muutettu. Museossa on erilliset osastot mm. kivi- ja hirrenveistotyön sekä koululaitoksen esittelyyn ja kirkon esineistölle. Hämeenlinnan seurakuntayhtymän omistama Marttilan kiinteistö pitkänomaisesti reunustaa kirkonmaata ja yksityistä Niemenlinnan tonttia. Kirkon pysäköintipaikka on Marttilan maalla. (Lyytinen 2001, Huovilainen & Sirén 2023.)

Pitäjänmakasiini

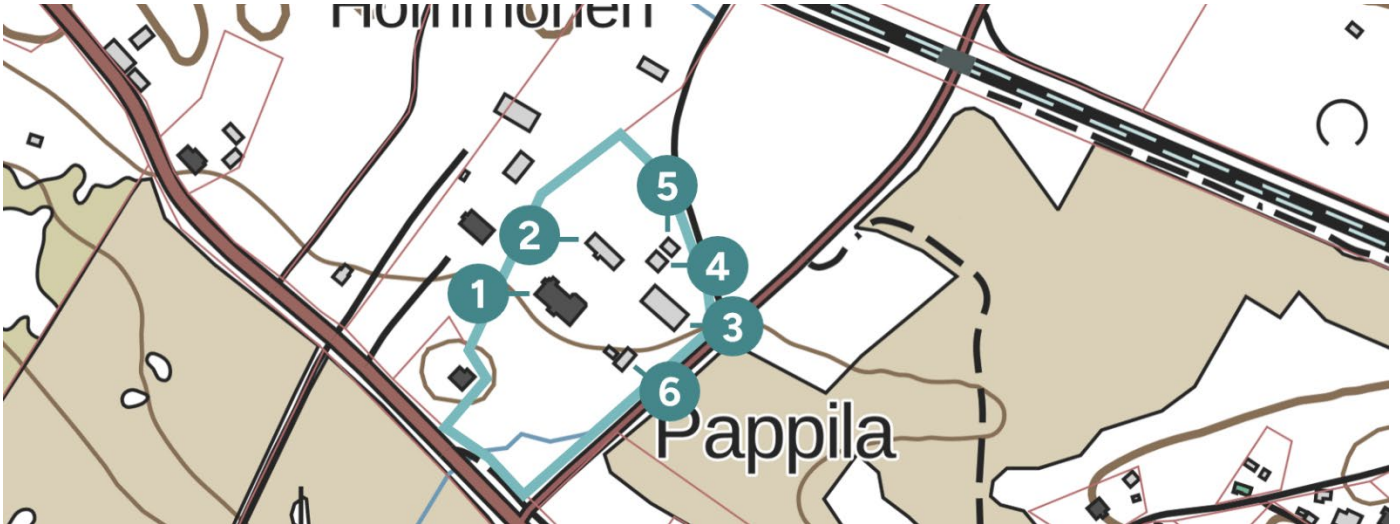
Käyttö (alkuperäinen)	Kotiseutumuseo, uskonnonharjoittamisrakennukset, kerrosala 400 m ² (ent. pitäjänmakasiini eli viljavarasto)
Rakennusaika / valmistuminen	Rakennettu 1857 ja sisustettu kotiseutumuseoksi 1967
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Luonnonkivet
Runko	Hirsi, lyhytnurkkainen salvos nurkkalautoilla
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli, päätykolmioissa pystyrimalautoitus kruusattu
Ulkoväri(t)	Vaaleanvihreä-harmaa, siniharmaa listoitus
Kattomuoto	Satulakatto, umpiräystäät; avokuisti avoräystäällä
Kate	Harmaa kolmiorimahuopakate
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Komea talonpoikainen hirsirunkoinen makasiini, jossa vanha vaikuttava rautapeltivuorattu puuovi, jonka käyttöluukkona on isoavaiminen taottu lukkolaite.
Säilymisedellytykset	Inventoinnin (Lyytinen 2001) jälkeen bitumiaaltolevykate on vaihdettu kolmiorimahuopakatteeseen, ja julkisivuväritys on muuttunut vaalean ruskeanpunaisesta vaaleaan vihreänharmaaseen. Kirkon pihamaalta harvennettiin puustoa 2023, mikä on lisännyt kotiseutumuseon näkyvyyttä kirkon vieressä. Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: Historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Maakuntakaavassa merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde. Merkittävä paikallisen rakennuskulttuurin ilmentäjä.

Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan museorakennusten korttelialueeksi (YM). Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).
----------------------------------	---

Kirkkoherranpappila

Vehkosuontie 13 • 109-487-30-1

V·M·P · HI·RH·MA · I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa Pappilan päärakennus kuvattuna sisäpihan puolelta etelän suunnasta.

Hienosti säilynyt omavaraista ja vaurasta, perinteistä pappilakulttuuria edustava pihapiiri, jossa eri-ikäisten asuin- ja talousrakennusten muodostamat erilliset asuin- ja talouspihat. Arvoa lisää pihapiirissä säilynyt 1800-luvun ilme.

Rakennusvaiheiden kuvaus

Kappelipapin virkatilana oli aikoinaan puolet Pissosta, mutta se oli kirkkoherran pappilaksi kooltaan liian pieni. Seurakunta sai kuninkaalta lahjoituksena vuonna 1674 pappilaa varten Keikkalan kylästä tilan, joka oli aiemmin ollut sotamies Simo Heikinpojan hallinnassa. Pappila on 1600-luvulla sijainnut nykyisen rakennuksen ja maantien (littalantien) välisellä alueella. Vuonna 1698 laaditun tiluskartan mukaan pappila oli kauempana tiestä, kun kylän talonpoikaistalot olivat aivan vierekkäin maantien reunassa. Todennäköisesti Kalvolan pappila oli vielä 1600-luvulla savupirtti ja käsitti lukuisia erillisiä rakennuksia.

Pappila tuli kirkkoherran viljeltäväksi vasta 1660-luvun alusta alkaen. Pappilan tila on halottu vuonna 1598 Vitikka Jussinpojan tilasta ja tämän toinen puolikas on Leipälä. Vitikka ja Uoti Jussinpoika olivat oletetusti veljeksiä, jotka vuonna 1570 jakoivat sukunsa omistuksessa olleet maat kahtia.

Pappilan asuinrivin uusiminen oli huomattava tapaus. Vuonna 1819 rakennettiin uusi rakennus. Siinä oli sali ja neljä huonetta; vuodesta 1837 lähtien varsinainen keittiö erillisen keittuhuoneen sijaan. Pihapiirissä oli tuolloin puutarha omenapuineen ja marjapensaineen sekä toistakymmentä muuta rakennusta. Uusi navetta rakennettiin vuonna 1879. Väentuvan rakentamisaika ei ole tiedossa; julkisivujen kustavilaisvaikutteet viittaavat aikaan ennen vuotta 1850.

Koska päärakennus todettiin pahoin ränsistyneeksi, sen tilanteesta keskusteltiin 1800-luvun lopulla. Vasta vuonna 1902 se purettiin ja samalle paikalle rakennettiin kokonaan uusi pappila. Hämeenlinnan maakunta-arkistossa on Kalvolan kirkkoherran virkataloon liittyvien asiakirjojen joukossa papin vaihtumiseen, vasta vuoteen 1903, ajoittuva vanhan pappilan katselmuspöytäkirja, jossa on todettu pappilan keho kunto. Tekstiin on kirjattu varsin yksityiskohtaisia määräyksiä ja ohjeita uuden pappilan rakentamisesta. Valitettavasti piirustusaineisto puuttuu.

Rakennusten ryhmä on ollut seurakunnan, Kalvolan kunnan sekä yksityisen omistuksessa. Kalvolan kunta haki vuonna 1990 lupaa entisen pappilan muuttamiseksi majoitus- ja ravintolarakennukseksi sekä saunan peruskorjaukseen. Vanha pappila myytiin yksityiselle yrittäjälle vuonna 2001. Nykyisen yksityisen omistajan omistukseen kiinteistö lienee tullut aivan 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla. Yksityinen omistaja on tehnyt rakennuskantaan useita peruskorjauksia ja muutoksia, joista kerrotaan tarkemmin kunkin rakennuksen kohdalla.

Aikaisemmin pihaan on saavuttu suoraan Kuurilantieltä puutarhan itäsvululta. Nykyisin käynti on eläinpihan kautta, navetan ja saunan välistä.

(Kuuliala 1948, Lyytinen 2001, Sarjanto 2018, Huovilainen & Sirén 2023.)

Kirkkoherran pappilan suuri päärakennus 1900-luvun alkupuolella. Pihapiirissä väentupa ja talousrakennuksia 1800-luvulta (Eika).

Kirkkoherran pappila on säilyttänyt edustavuutensa (kuva Hämeen liitto).

1. Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Muut majoitusliikkeet; kerrosala n. 500 m ² (ent. kirkkoherran pappilan päärakennus)
Rakennusaika / valmistuminen	Arvio 1903 tai 1904 (Lyytinen 2001)
Kerroslukku	1 ½
Perustus	Hakattu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Keltainen (maalattu viimeksi 2021); valkoinen listoitus ja ikkunat; punaiset ovet
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Punainen paloista saumattu pelti (2012 katon pinnoitus, kattoturvatuotteiden asennus ja vinttien aluskatteiden asennus)
Kunto	Hyvä
Erityispiirteet, huomiot	Edustaa 1800–1900-lukujen vaihteen kansanomaista nikkarityyliä, jonka materiaalikäytössä sekä koristeaiheissa on 1800-luvun loppupuolen venäläisiä ja rautatierakennuksista tuttuja nikkarityylisiä aiheita. Juhlava avokuisti maantielle päin ja kaksi kuistia pihan puolella. Kuistin ikkunoissa värilasia.
Säilymisedellytykset	Rakennuksen muoto ja julkisivut ovat säilyneet hyvin alkuperäisessä asussaan. Rakennusta on huollettu: 2022 uusittu öljypoltin, 2018 tonttviemäriin runkoputken sukitus, ilmalämpöpumput 2 kpl, 2015 pää- ja muiden viemäreiden sekä käyttövesiputkien uusinta, keittiön remontti, uusi kodinhoitotila, sähköjen ja ryhmäkeskusten uusinta, osa pattereista uusittu, kylpy- ja työhuoneiden lattiaeristeiden vaihto, kylpyhuoneen tulisijan purku. Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: Historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Maakuntakaavassa merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde. Hienosti säilynyt perinteistä pappilakulttuuria edustava pihapiiri, jossa säilynyt arvokas päärakennus ja 1800-luvun ilme. Merkittävä osa kyläraitin historiaa.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista,

	kuten liiketoimintaa. Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).
	<p>2. Väentupa</p>
Käyttö (alkuperäinen)	Varasto ja satunnaisesti juhlatila; kokonaisala n. 210 m ² (ent. väentupa)
Rakennusaika / valmistuminen	1800-luvulta
Kerrosluke	1 + vintti
Perustus	Graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Hirsi, pitkänurkkainen salvos peitelautoilla
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoinen listoitus ja ikkunat, puunväriset ovet
Kattomuoto	Satulakatto, myös avokuistissa
Kate	Punainen betonitiili
Kunto	Katon puhdistaminen sammaleesta, katteen kunnon tarkastamiseksi; toinen savupiippu vaatii korjausta. Maakosteus lahottaa alimpia hirsiä, rakennus on painunut ja levinnyt, ja kattorakenteet irvistävät. Peräkamarin sisäkatto on kärsinyt kosteudesta.
Erityispiirteet, huomiot	<p>Rakennus on paritupa, jossa porstuakamari sekä kaakkoispäässä peräkamari. Hirsisalvoksessa näkyy jatkoskohta avokuistin vieressä. Vasemman puolen ikkunoissa on nurkkaraudat ja oikean puolen ikkunat on puutapitettu. Kruusatut kattokonsolit. Vuoliaiskattorakenne.</p> <p>Ikkunalistoituksessa ja kaksipilarisessa avokuistissa on tunnistettavissa talonpoikaisia myöhäiskustavilaisia aiheita, mm. vinoneliöt.</p> <p>Viemäri- ja käyttövesiputket tehty 1980–90-luvulla.</p> <p>Rakennuskulttuuriselvityksen (Lyytinen 2001) jälkeen tapahtuneet muutokset: Terassi tehty 2010-luvulla, oletettavasti samalla on ulkoseiniin asennettu sähkötoimiset markiisit ja ilmalämpöpumput rakennuksen pohjoisnurkkaan ja koillissivulle. Koska rakennus on ollut juhlaikäytössä, sisäosat ovat enää vain osin kalustettu entisajan kalusteilla eli menneen ajan tuntu ei enää välity niin vahvana kuin aikaisemman inventoinnin aikaan.</p>
Säilymisedellytykset	Rakennus säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: Historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Säilynyt lähellä alkuperäistä asua, osa pappilan kokonaisuutta

Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista, kuten liiketoimintaa. Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).
----------------------------------	--

3. Navetta

Käyttö (alkuperäinen)	Nyk. varasto; kokonaisala n. 345 m ² (ent. navetta)
Rakennusaika / valmistuminen	Arvio 1879 (Kuuliala 1948)
Kerrosluvu	1
Perustus	Graniitti
Runko	Punatiili, kaakkoispäässä puu
Ulkovuoraus	Punatiili, koristeena käytetty mustaa tummapolttoista tiiltä; kaakkoispäässä pystyrimalautoitus
Ulkoväri(t)	Tiilenpunainen; kaakkoispäässä punamulta; valkoinen nurkka- ja ovilistoitus; useamman värisiä ovia
Kattomuoto	Satulakatto; kaakkoispäässä oven kohdalla korokelippa
Kate	Punainen profiilipelti
Kunto	Ikkunoiden kuntoa tulisi tarkastella
Erytispiirteet, huomiot	Suurehko tiilinaivetta, jonka luoteispäädyn kaari-ikkunoiden kehyksissä ja räystäälustien porrastetussa listoituksessa on käytetty koristeina mustaa tummapolttoista tiiltä
Säilymisedellytykset	Osa pappilan pihapiirin kokonaisuutta
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: Rakennushistoriallinen, maisemallinen
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista, kuten liiketoimintaa. Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).

4. Viljamakasiini

Käyttö (alkuperäinen)	Nyk. varasto; kokonaisala n. 70 m ² (ent. viljamakasiini)
Rakennusaika / valmistuminen	Mahdollisesti 1800-luvulta
Kerrosluvu	1 ½

Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Hirsi
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoinen listoitus ja ikkunat, ruskea ovi kasettimaisella profiililla
Kattomuoto	Satulakatto, vuoliaiskattorakenne
Kate	Tummanharmaa aaltopelti, pinnoitettu 2012
Kunto	Tyydyttävä
Erityispiirteet, huomiot	Tyypillinen noppamainen viljamakasiini. Väliseinä- ja kattorakenteet mahdollisesti 1950-luvulta. Satulakattoinen pylväskuisti on purettu lapeseinustalta 2010-luvulla.
Säilymisedellytykset	Säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan.
Kohteen ensisijainen arvo	M ja P: Rakennushistoriallinen, maisemallinen, osa pappilan pihapiirin kokonaisuutta
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista, kuten liiketoimintaa. Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).

5. Varasto

Käyttö (alkuperäinen)	Varastorakennus, kokonaisala n. 60 m ² (ent. halkovaja)
Rakennusaika / valmistuminen	1900-luvun alku (arvio)
Kerroslukku	1
Perustus	Nurkkakivet
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylauta, päätykolmioissa pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Harmaantunut
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Aaltopelti
Kunto	Galvanoitu, ruostunut
Säilymisedellytykset	Vaatimaton lautarakennus muodostaa parin viljamakasiinin kanssa. Osa pappilan pihapiirin kokonaisuutta
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo, osa Pappilan pihapiirin kokonaisuutta
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista, kuten liiketoimintaa.

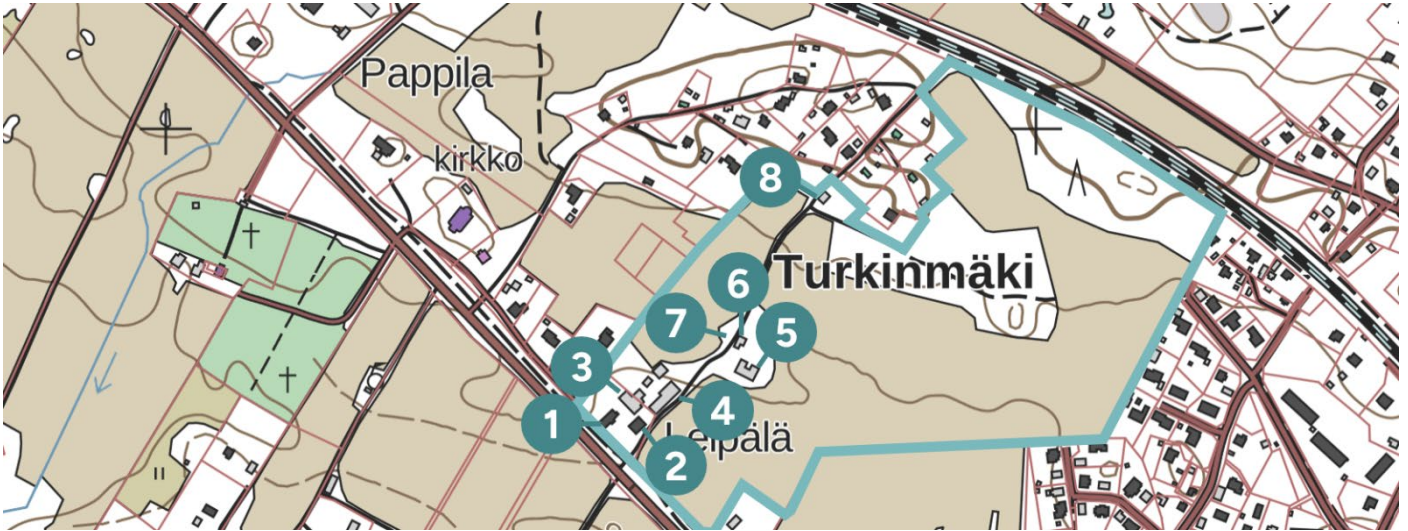
6. Saunarakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Saunarakennus, kerrosala 40 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1940-luvulla (ilmakuvista päätellen)
Kerrosluku	1
Runko	Hirsi saunapäädyssä, puu autotallin ja liiterin päädyssä
Ulkovuoraus	Hirsi saunapäädyssä, vaakapaneeli autotallin ja liiterin päädyssä
Ulkoväri(t)	Punainen; valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto, pääoven kohdalla lippa
Kate	Sementtitiili
Kunto	Katon puhdistaminen sammaleesta katteen kunnon tarkastamiseksi
Erityispiirteet, huomiot	<p>Pitkänomainen ja kapea rakennus, jossa useita toimintoja. Rakennusta on jatkettu ilmakuvista päätellen 1950-luvulla. Sauna- ja kamariosa on ollut hirsinen tasavarviin.</p> <p>Kalvolan kunta on hakenut lupaa saunan peruskorjaukselle 1990. Saunarakennuksen vieressä, päärakennuksen suuntaisesti on avonainen vilvoittelukatos, joka on rakennettu 2010-luvun puolivälissä (ilmakuvista päätellen).</p>
Säilymisedellytykset	Osa Pappilan pihapiirin kokonaisuutta
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Korttelialuumerkintä voi mahdollistaa muutakin kuin asumista, kuten liiketoimintaa.

Pelto-Leipälä

Leipäläntie 7 • 109-487-2-38

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa näkymä Leipälän tilalle litalantieltä kaakosta.

Leipälän hyvin säilynyt kokonaisuus edustaa Äimjärven vuosisataisen maatalouden synnyttämää kulttuurimaisemaa avautuen peltomaisemaan. Arvoa nostaa tilan merkitys kyläraitin historiassa.

Oikealla historiallisia kuvia Leipälän pihapiiristä. Kuvassa (oik. alhaalla) alkuperäinen veranta, joka on 50-luvun tienoilla purettu ja muutettu tavanomaisemmaksi (oik. ylhäällä). Samoihin aikoihin hirsinen julkisivu laudoitettiin. Ilmakuva (vas.) 2000-luvun taitteesta on kiinteistön asukkaiden henkilökohtaisesta arkistosta.

Tilan vaiheiden kuvaus

1500-luvulla Leipälän taloa isännöi Esko Jussinpoika (1550), Heikki Heikinpoika eli Leipä-Heikki (1551–1569) ja Vitikka Jussinpoika (1570–1580). Leipälän tilan toinen nimi Pietilä juontuu 1600-luvulla isännöineestä Pieti Sipinpojasta. Leipälä on yksi harvoista Keikkalan taloista, joka säästettiin 1918 sodan perääntymistaistelun tuhopoltoissa.

Leipälä mainitaan kirjallisissa lähteissä ensimmäisen kerran vuoden 1550 maakirjassa. Varhaisimmissa veroluetteloissa mainitaan Keikkalan kylässä olevan seitsemän taloa. Vuoden 1698 kyläkartan mukaan kaikki talonpoikaistalot olivat vierekkäin maantien (littalantien) reunassa, vain pappila oli vähän ulompana muiden talojen takana. Koska Keikkalan kylä oli pitäjän keskus, ja pitäjäläiset viipyivät kirkkomatkoillaan kylässä, oli taloissa usein kestikievari. Leipälä toimi majatalona vuonna 1726. Kustaa Pisso ja Jussi Greijula pyysivät isojakotoimitusta Keikkalaan vuonna 1766, ennen kuin läänin isojakoasetus vahvistettiin. Isojakotoimitus kesti vuodet 1767–1792. Samalla edellytettiin, että kylän eteläpäässä sijainnut Leipälä siirtäisi tonttinsa vielä vähän etelämmäksi Orjanhirren rajalle. Talojen siirrot suoritettiin Gaddin suunnitelman mukaisesti.

Talonpoikaisen pihapiirin rakennuskanta on ilmeisesti valmistunut vuoteen 1900 mennessä. Kaikkia rakennuksia on muutettu, laajennettu ja julkisivuja vuorattu 1900-luvun kuluessa. Kokonaisuudessaan rakennukset ovat pääosin säilyttäneet maanviljelysaikaisen tarkoituksenmukaisen asunsa, vaikka talossa ei enää harjoiteta maatalouselinkeinoja. Tilaa ympäröivät pellot on vuokrattu maanviljelijälle.
(Sarvas & Suvanto 1992, Favorin 1996, Lyytinen 2001.)

1. Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Vanha päärakennus, kerrosalan arvio 225 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1800-luvun loppu (arvio Lyytikäinen 2001)
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli (ulkovuoraus asennettu 1940–50-luvuilla)
Ulkoväri(t)	Vaaleankeltainen 1980-luvulta lähtien (aikaisemmin valkoinen); valkoinen listoitus, ikkunat ja ovi. Ruskea päätykuistin ovi.
Kattomuoto	Satulakatto; umpiräystäät, joiden tuulilautojen päässä koristekaarros, myös umpikuisteissa; lapeikkuna kaakkoon
Kate	Haalistunut ruskea aaltopelti
Kunto	Julkisivun paikkailu, maalaaminen ja katon uusiminen tarpeen lähitulevaisuudessa
Erytispiirteet, huomiot	Leipälän vanha kantatila, joka selvisi vuonna 1918 punaisten perääntymistaistelun tuhopoltoista ehjänä, sillä emäntä auttoi köyhiä. Kyljessä olevaa kuistia on melko todennäköisesti muutettu kahteen kertaan. Talonpoikainen asuinrakennus, jonka ulkoasu on peräisin 1900-luvulta. Kuistin päädyn räystäslistassa alueelle tyypillinen kaariaihe.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 maatalousaluetta (M)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Leipälän taloryhmä on hyvin säilynyt kokonaisuus Äimjärven vuosisataisen maatalouden synnyttämästä kulttuurimaisemasta. Rakennuksilla on yhteys ympäröivään avoimeen peltomaisemaan. Leipälän tila merkitsee peltomaisemassa sen kohdan, jossa litalan taajama vaihtuu maatalouden kulttuurimaisemaksi.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatalojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö

	säilytetään (AM/s). Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).
--	--

2. Talousrakennus, jossa asuintiloja

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala 300 m ² (ent. talousrakennus, jossa asuintiloja) Nykyään puoliksi asuintiloja ja puoliksi varastotilaa
Rakennusaika / valmistuminen	1900, mahdollisesti vanhempi ja tuolloin laajennettu. Kivijalkaan merkitty vuosi 1915.
Kerrosluku	2
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Puu, osittain hirsi
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen; valkoinen listoitus, ikkunat ja ovet (asuinpuoli); mustat ovet (varastopuoli)
Kattomuoto	Mansardi; poikkipääty luoteeseen; avoräystäät
Kate	Punainen profiilipelti
Kunto	Rakennusta on muutettu: osa ikkunoista on uusittu ja 2000-luvun alussa vanhan umpikuistin ulko-ovi on siirretty kaakkoisivulle ja sen päälle on tehty parveke. Omistajan mukaan rakennukseen on tehty muutoksia usean sukupolven aikana.
Erityispiirteet, huomiot	Rakennukseen on tehty useita muutoksia pidemmän ajan kuluessa. Pitkän sivun ikkunalistat talonpoikasjugendvaikutteiset, muut nuorempia.
Säilymisedellytykset	Rakennus on säilynyt hyvässä kunnossa, joskin useita muutostöitä on tehty.
Kohteen ensisijainen arvo	P: Maisemallinen, osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Perustelu	Mansardikattoinen ja kookas kaksikerroksinen rakennus erottuu hyvin pihapiirissä sekä maisemassa litalan keskustasta kirkolle mentäessä
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatalojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

3. Vanha navetta

Käyttö (alkuperäinen)	Muut maa-, metsä- ja kalatalouden rakennukset, kerrosala 462 m ² , nyk. maatalouskonevarasto (ent. navetta)
Rakennusaika / valmistuminen	1900 (Brander 1931)
Kerrosluku	2
Perustus	Lohkottu graniitti, pohjoispäädyssä betoni
Runko	Hirsi, pystyöljarit 1. kerroksessa
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen; valkoinen listoitus ja ikkunat; mustat ovet
Kattomuoto	Satulakatto; pohjoiseen lapeikkuna; koillisessa sivukatos
Kate	Haalistunut ruskea aaltopelti
Kunto	Katon uusiminen tarpeen lähitulevaisuudessa
Erytispiirteet, huomiot	Navetassa on aikoinaan ollut 22 kytkinsijaa ja talli kuudelle hevoselle (Brander 1931). Lehmät myytiin vuonna 1985. Rakennusta on laajennettu kolmeen otteeseen ja mahdollisesti korotettu. Viimeisin laajennus on 1970-luvulta. Pohjoispääty on nuorinta kerrostumaa betonisella perustuksella.
Säilymisedellytykset	Osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Kohteen ensisijainen arvo	P: Maisemallinen, osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Perustelu	Rajaa Leipälän piha-alueita asuin- ja tuotantopuoliin
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatilojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

4. Vanha sikala

Käyttö (alkuperäinen)	Muut maa-, metsä- ja kalatalouden rakennukset, kerrosala vanha osa n. 242 m ² ja viimeisin laajennus n. 220 m ² , yht. 464 m ² , nyk. maatalouskonevarasto (ent. sikala)
Rakennusaika / valmistuminen	1930-luvulla (arvio), laajennus 2014
Kerrosluku	2
Perustus	Lohkottu graniitti; laajennusosa betoni + harkko
Runko	Osassa alakertaa tiili, muuten puu; laajennusosa teräs
Ulkovuoraus	Osassa alakertaa punatiili, pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punatiili; punainen; valkoinen listoitus ja ikkunat. Ovissa useita värejä.
Kattomuoto	Satulakatto molemmissa osissa; leveä lapeikkunaosuus kaakkoon
Kate	Osassa kattoa sementtitiili, lapeikkunaosassa aaltopelti; laajennusosa punainen profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä; laajennusosa hyvä
Erytispiirteet, huomiot	1950-luvun alussa käytettiin leivintupaa. 1970-luvulla käyttö kanalana ja sikalana loppui. Viimeisin laajennus on 2010-luvulta.

Säilymisedellytykset	Osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Kohteen ensisijainen arvo	P: Maisemallinen, osa Leipälän taloryhmän kokonaisuutta
Perustelu	Rajaa Leipälän tilakeskuksen kaakkoisreunaa peltotien vieressä
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatalojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

5. Lato

Käyttö (alkuperäinen)	Lato (ent. puimalato)
Rakennusaika / valmistuminen	1945 (arvio)
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Kannatettu luonnonkivillä
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen
Kattomuoto	L-kirjaimen mallinen satulakatto
Kate	Galvanoitu aaltopelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatalojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

6. Kuivuri

Käyttö (alkuperäinen)	Kuivuri
Rakennusaika / valmistuminen	1930-luku (arvio)
Kerrosluvu	1 ½
Perustus	Sementti
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystypeiterimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoiset listat ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto, pieni lanternini
Kate	Galvanoitu aaltopelti
Kunto	Tyydyttävä
Erytispiirteet, huomiot	Toisen kerroksen parioven listoituksessa erikoinen barokkityyppinen kaari. Ovet on tuotu toisesta rakennuksesta jälkikäteen. Rakennus on muuten vaatimaton ja sitä on jatkettu varasto-osalla (puurunko, pystyilaudoitus ja

	galvanoitu aaltopelti), jonka vieressä eurolavahäkeistä kasattu varastointialue.
Säilymisedellytykset	Osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Kohteen ensisijainen arvo	P: Maisemallinen, osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatilojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

7. Maakellari

Käyttö (alkuperäinen)	Maakellari
Rakennusaika / valmistuminen	1800-luvun puolelta (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Luonnonkiviladelmä
Runko	Luonnonkiviladelmä, betoni ja puu
Ulkovuoraus	Pystylaudoitus
Ulkoväri(t)	Harmaantunut puu
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Galvanoitu aaltopelti
Kunto	Välttävä
Kohteen ensisijainen arvo	P: Maisemallinen, osa merkittävää maatalouspihapiiriä
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan maatilojen talouskeskusten korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AM/s).

8. Lato

Käyttö (alkuperäinen)	Lato
Rakennusaika / valmistuminen	1930-luvulta (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Maavarainen
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylaudoitus
Ulkoväri(t)	Harmaantunut, punamulta
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Peltikate
Kunto	Välttävä
Säilymisedellytykset	Sijaitsee erillään tiiviimmästä maatalouspihapiiristä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo

Toimenpidesuositus asemakaavassa	Ei erillistä määräystä, ei ole osa muiden rakennusten muodostamaa kokonaisuutta, sillä sijaitsee kauempana
----------------------------------	--

5.2 II-luokan kohteet

II

Kohteet, jotka edustavat hyvin rakentamisaikaansa ja ovat hyvin tai melko hyvin säilyneitä. Näiden kohteiden säilymisen turvaaminen on suotavaa.

- Pihlajarinne (Vennolan talo)
- Kuusela (Suutari Koskisen talo)
- Peltomäki
- Koivula
- Katajisto (sauna (Sarkanen, Sundquist))

Pihlajarinne (Vennolan talo)

Turkinmäentie 73 • 109-487-2-33

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvissa päärakennuksen pitkät julkisivut ja lisätty uudempi pääsisäänkäynti lounaaseen (vas. ala).

Pienukko, hyvin muutoksilta säilynyt Turkinmäen asuinrakennus. Myöhempänä lisäyksenä kuisti, jossa tuulilautojen päissä alueelle tyypillinen koristekaarros.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Osavuotiseen käyttöön soveltuva vapaa-ajan asuinrakennus, kerrosala n.55 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Mahdollisesti 1800-luvun lopulta, omistajan arvio 1860-l
Kerrosluku	1 + vintti
Perustus	Nurkkakivet, jälkeinpäin tehty sementtikuori
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Peiterimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Kolmiohuopakate; katto uusittu n. 1990, kunnostettu 2022
Kunto	Tyydyttävä
Erytispiirteet, huomiot	Leipälän kantatilan talo. (Lasi)suunnittelija Jorma Vennola osti mökin Lauri Leipälältä 1976 ja hän myi sen sisarelleen 1995. Umpiräystäät myös kuistilla ja tuulilautojen päissä alueella esiintyvä koristekaarros. T-malliset ikkunat. 5 m runkosyvyys.
Säilymisedellytykset	Rakennushistoriallinen, tyypillinen kaariaihe tuulilautoissa.
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Esimerkki alueelle tyypillisestä rakentamisen kulttuurista
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).

Talusrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, kokonaisala n. 9 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	2000
Kerrosluku	1
Perustus	Harkko
Runko	Hirsi, lovettu
Ulkovuoraus	Hirsi, lovettu
Ulkoväri(t)	punainen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Palahuopa
Kunto	Hyvä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Kuusela (Suutari Koskisen talo)

Turkinmäentie 67 • 109-487-2-4

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

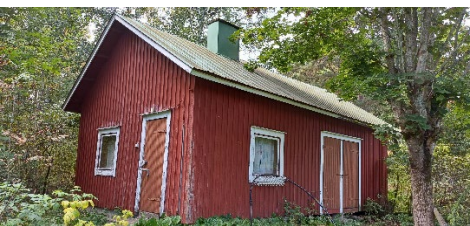
Kuvassa kiinteistön päärakennus kuvattuna lännestä.

Pieni muutoksilta hyvin säilynyt pihan päärakennus, jossa on alueelle tyypillisiä piirteitä, kuten tuulilautojen koristekaarrokset.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Osavuotiseen käyttöön soveltuvat asuinrakennukset, 54 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1920–1930-luvulta (arvio) (ilmakuvassa 1939)
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Nurkkakivet, sementtikuorivalu. Sokkeli ajalla tyypillisesti raudoittamatonta betonia.
Runko	Puu, mahdollisesti hirsi
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Keltainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto, umpiräystäät, myös umpikuistissa
Kate	Vihreä aaltopelti
Kunto	Tyydyttävä
Erityispiirteet, huomiot	Mainittuna edellisessä inventoinnissa (Lyytinen 2001): Umpiräystäät, tuulilautojen päissä koristekaarros. Nurkkakivet näkyvissä, sokkelissa jälkepäin tehty sementtikuori.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Pieni, kohtuullisen hyvin säilynyt asuinrakennus, jossa on alueelle tyypillisiä rakennushistoriallisia piirteitä.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Taloussrakennus

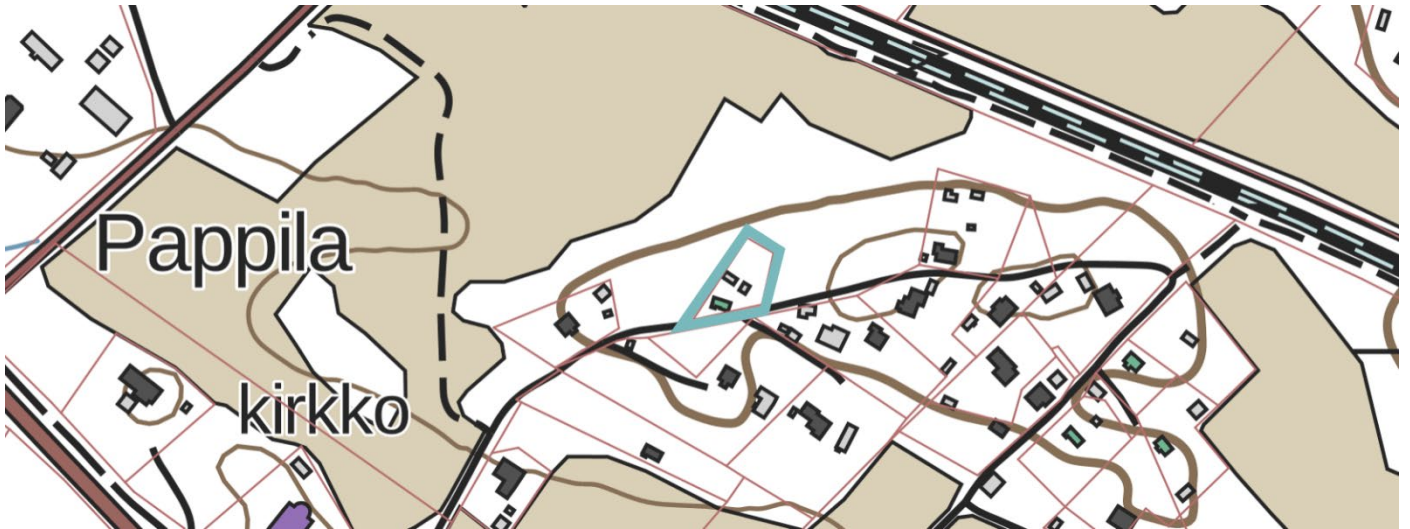
Käyttö (alkuperäinen)	Taloussrakennukset, sauna ja varasto
Rakennusaika / valmistuminen	1950-luvulta (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Nurkkakivet, sementtikuorivalu
Runko	Puu, mahdollisesti hirsi saunan päädyssä
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Vihreä profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Nykyiset kiinteistörajat eivät kuitenkaan tue rakennuksen säilymistä.

Peltomäki

Turkinmäentie 33 • 109-487-12-2

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

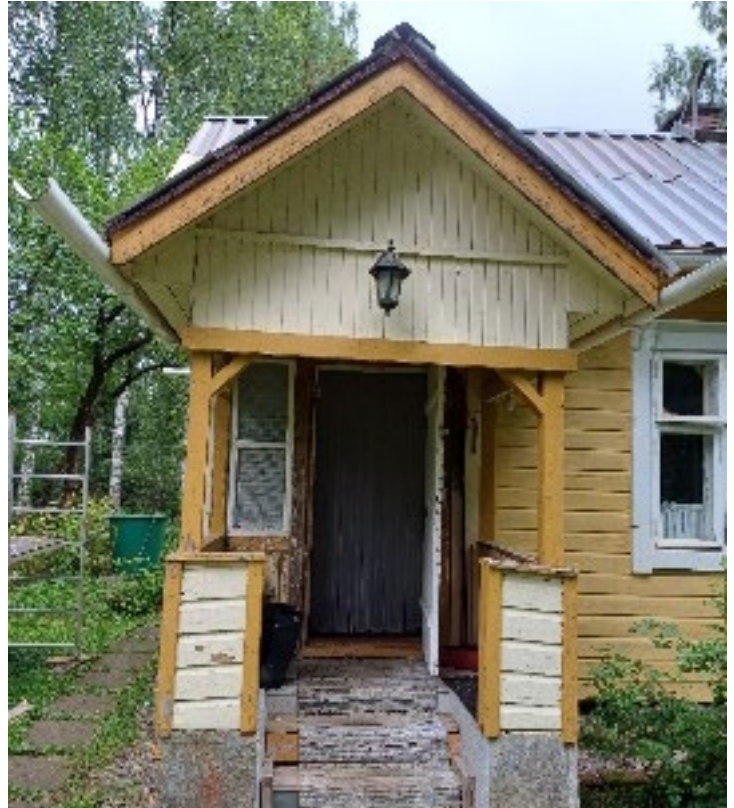

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

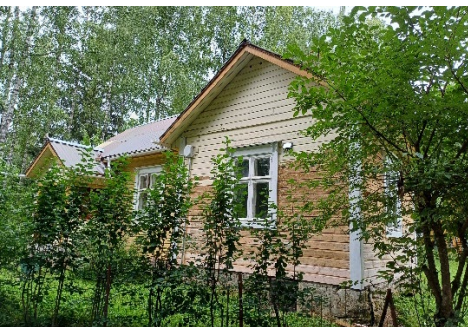

Kuvassa päärakennus kuvattuna Turkinmäentieltä etelän suunnasta.

Viehättävä, hyvin säilynyt rakennus, joka kuvaa kauneuden tavoittelua ja taitavaa kirvesmiestaidon hyödyntämistä vaatimattomissakin oloissa.

Vuonna 1965 otetussa kuvassa (vas.) Miina Ekholm kuistin edessä. Kuistissa ollut lasitus ja pärekatto.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala arvio 55m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1900 (arvio). Vanhin osa ajoittuu 1800–1900-lukujen vaihteeseen ja rakennusta on laajennettu 1920-luvulla, jolloin vuosiluku merkitty uuniin murattuun tiileen.
Kerrosluvu	1
Perustus	Lohkottu graniitti, ladottu liuskekivi, osin sementtikuori tukemassa kiviä
Runko	Hirsi. Hirsikorjaajan mukaan kuistin puoleisen osan hirsikehikko on haristunut eli ollut ilman lautavuorausta kymmeniä vuosia.
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli

Ulkoväri(t)	Vaalea keltainen ja keltainen (tarkoitus maalata koko rakennus keltaiseksi); valkoinen listoitus ja ikkunat; punaruskea ovi
Kattomuoto	T-mallinen satulakatto; umpiräystäät, myös satulakattoisessa kuistissa
Kate	Ruskea ja harmaa profiilipelti
Kunto	Hyvin säilynyt, nykyiset omistajat ennallistamassa materiaaleihin ja käsittelyihin tehtyjä muutoksia.
Erytispiirteet, huomiot	Ollut aikaisemmin pappilan maita. Koska kiinteistöllä ei ole ollut vesioikeuksia, vettä on haettu läheisistä kaivoista, joita on ollut useita lähellä peltoja eläimiä varten. Entinen mäkitupalaisten Albert ja Miina Ekholmin talo, sen jälkeen Aino Uimosen talo. Ekholmit ovat lunastaneet mökin itselleen 1927, Albert kuoli 1953 ja Miina 1968. 1953 tilaan on kuulunut 2-huoneinen asuinrakennus, sauna ja navetta (myöhemmin purettu, kivijalka on edelleen näkyvässä pihan perällä).
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Pieni, hyvin viehättävä helmi, joka kuvastaa kauneuden tavoittelua ja kirvesmiestaitoa vaatimattomissakin oloissa.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).

Sauna ja talousrakennus

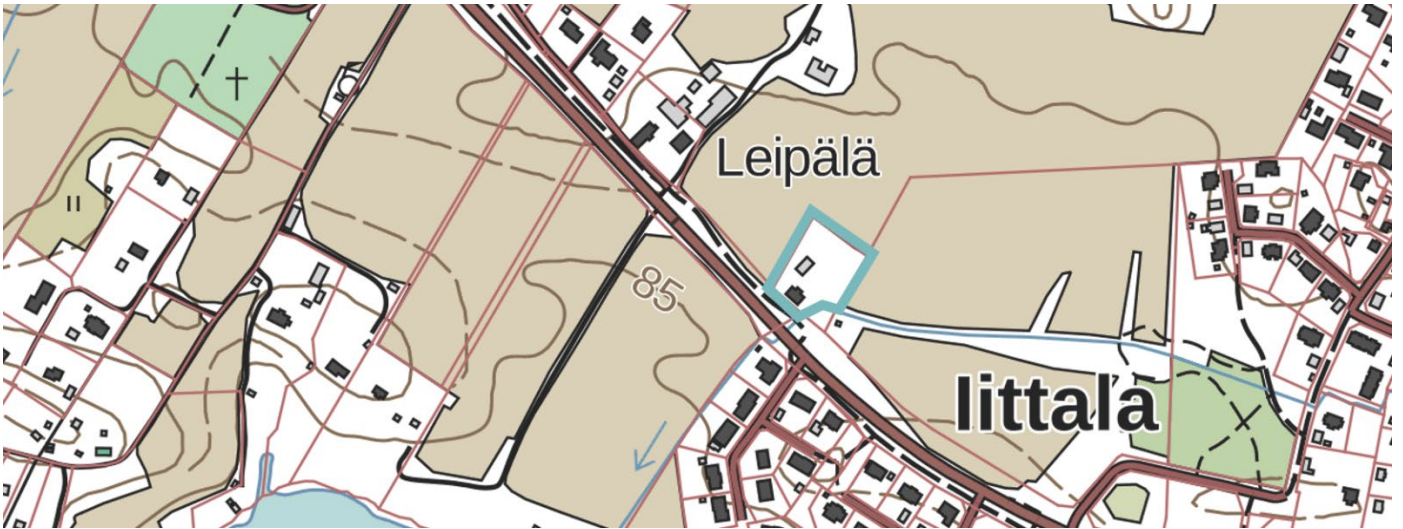
Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, sauna, kerrosala arvio 32 m2
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisterissä 1.1.1928 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Kivi, osin sementtikuori tukemassa kiviä
Runko	Hirsi, puu
Ulkovuoraus	Pystylomalauta, pystypaneeli
Ulkoväri(t)	Okrankeltainen, tummanvihreät nurkka- ja pielilaudat, valkoiset ovet ja ikkuna (pl. okrankeltainen huussin ovi.)
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Ruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Saunan takana on maakellari, johon on sisäänkäynti radan puoleisesta päästä. Maakellarissa on vuosiluku 1934.

Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).
	
Talousrakennus	
Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennus, kerrosala arvio 22 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisterissä 1.1.1974 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Kivi
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylauta
Ulkoväri(t)	Okrankeltainen, vihreät nurkka- ja ovenpielilaudat sekä ovi, valkoinen ikkuna pielilautoineen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tumma profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Koivula

littalantie 240 • 109-487-2-23

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa päärakennus kuvattuna sisäpihan puolelta pohjoisen suunnasta.

Kylänraitin varrella maisemallisella paikalla tien reunassa esimerkki aikakauden rakennuskulttuurista. Rakennuksella maisemallinen merkitys kylänraitin historiallisessa kuvassa.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 75 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1910 (arvio), viimeisin muutos 30.4.1998
Kerrosluvu	1 1/2
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Pystylauta peiterimoilla, kuistissa vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen; valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Osa julkisivuista odottaa kunnostustoimenpiteitä (mm. ikkunoiden yläkoristelistoja puuttuu, pystylautojen alaosat osin välttäviä); ikkunat on uusittu.
Erytispiirteet, huomiot	Säilynyt kyläraitin varrella. Ikkunoiden listoitus: yläkolmio.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 maatalousaluetta (M)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	Erimerkki kyläraitin rakennuskulttuurista
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kokonaisala 90 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisterissä 1.1.1909 (arvio), nykyinen ulkohahmo 1940–50-l
Kerrosluvu	1 1/2
Perustus	Sementti
Runko	Alakerta tiili, muuten puu
Ulkovuoraus	Yläkerta pystylauta
Ulkoväri(t)	Punainen; valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Harmaa aaltopelti
Kunto	Tyydyttävä/välttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 maatalousaluetta (M)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

Katajisto (sauna (Sarkanen, Sundqvist))

Turkinmäentie 49 • 109-487-12-3

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Pihapiirin päärakennus kuvattuna etelästä (ylh.). Alkuperäiset julkisivut (vas. ylh.) ovat muuttuneet huomattavasti ajan saatossa (oik.ylh. rakennus inventointihetkellä).

Pihapiirissä mahdollisesti 1900-luvun alkupuolelta kauniisti säilynyt saunarakennus, jossa jugendtyylinen suurehko ikkuna. Päärakennus on voimakkaasti muutettu alkuperäisestä.

1. Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 100 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1920 (arvio)
Kerrosluku	1 ½
Perustus	Kivi ja sementti, laajennusosa harkko
Runko	Hirsi, osin ranka
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus, ruskeat ovet ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti, laajennusosa harmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Ollut aikoinaan pappilan lehmihaka
Säilymisedellytykset	Rakennusta voimakkaasti muutettu alkuperäisestä (laajennus). Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

2. Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kok.ala 18 m ² , puuvaja/varasto
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisterissä 1.1.1984 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	nurkkakivet
Runko	Länsipää hirsi, lyhytnurkkainen salvos ja itäpää puu
Ulkovuoraus	Länsipää hirsi, itäpää pystylauta
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Harmaa profiilipelti
Kunto	Hirsiosa vaatinee kengittämistä
Erytispiirteet, huomiot	Alueelle tyypillinen talousrakennus; pitkä, useampia toimintoja
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

3. Sauna

Käyttö (alkuperäinen)	Sauna, Talousrakennukset, kokonaisala 18 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Arvio 1900-luvun alku (Lyytinen 2001)
Kerrosluke	1
Perustus	Kivi
Runko	Länsipää puu, itäpää hirsi lyhytnurkkainen salvos
Ulkovuoraus	Länsipää pystylauta, itäpää hirsi
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoiset listat ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Galvanoitu profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä, savupiipun ja katteen seuranta
Erytispiirteet, huomiot	Inventoinnissa (Lyytinen 2001): Kaunis, rakennuksen kokoon nähden suuri jugend-tyylinen ikkuna, jossa jugend-listoitus.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Pieni, edustava mahdollisesti 1900-luvun alun sauna
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s). Rakennukselle osoitetaan suojelumerkintä (sr).

4. Varasto

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, varasto
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1984 (arvio)
Kerrosluke	1
Perustus	Maavarainen
Runko	Puu
Ulkovuoraus, värit	Vaakalauta
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo

Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).
	
	5. Varasto
Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, varasto
Rakennusaika / valmistuminen	2016 jälkeen (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Harkko
Runko	Hirsi, lovettu
Ulkovuoraus, värit	Hirsi, lovettu, Punainen, punavalkoiset ovet
Kattomuoto	Pulpettikatto
Kate	Profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Tontti, jolla rakennus sijaitsee, osoitetaan erillispientalojen korttelialueeksi, jolla oleva ympäristö säilytetään (AO/s).

5.3 III-luokan kohteet

III

Muut vähempiarvoiset inventoidut kohteet, joihin ei kohdistu erityisiä suojeluintressejä. Kohteet ovat mainitsemisen arvoisia, vaikkakin tavanomaisia aikakautensa edustajia. Kohteet ovat muutosten tai kunnan huonontumisen myötä menettäneet aiempaa edustavuuttaan, eikä niihin siten kohdistu erityisiä suojeluintressejä.

- Päivärinne
- Peltosaari (uusi Leipälän talo)
- Nisula ja Sivunisula
- Pihlajamäki
- Yli-Leipälä
- Paulala
- Oravisto
- Tonttila
- Hommosen tilan palkollisten talo

Päivärinne

Turkinmäentie 24 • 109-487-13-3

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Päärakennus kuvattuna kaakosta (vas.) ja koillisesta (oik.).

Viehättävä mansardikattoinen asuinrakennus, jossa tuulilautoissa kolmiomallinen koristeaihe.

Kiinteistön ensimmäinen hirsirakennus 1930-luvulla on mahdollisesti ollut lasitehtaan isännöitsijän rakennuttama lasitehtaan ulkotyönjohtaja Väinö Mäntylän omistukseen 1932 (velkakirjan mukaan). Vuoden 1948 veroilmoituksessa mainitaan hirsinen 64 m²:n pärekattolinen asuinrakennus vuodelta 1936. 63 m²:n kokoinen talousrakennus on rakennettu vuotta myöhemmin puu- ja tiilirunkoisena ja katettu semptaliinilla.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 84 m ² , kokonaisala 150 m ² .
Rakennusaika / valmistuminen	1936. Rakennuksen poikkipäädyt juontavat 1930-luvulle.
Kerrosluvu	1 2/3
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli 1 krs, pystypaneeli 2. krs, 2000-luvulta
Ulkoväri(t)	Vaaleanvihreä, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Mansardi, kuistissa satulakatto; lounaislapeella matala poikkipääty; kuistissa ja päämassassa umpiräystäät
Kate	Galvanoitu profiilipelti 1990-luvulta (mineriittilevyt 1970-luvulta, ja niiden alla pärekatto)
Kunto	Hyvä, paitsi kate välttävä
Erytispiirteet, huomiot	Tuulilaudoissa kolmiomalliset koristeaiheet.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Esimerkki Turkinmäellä mansardikattoisesta rakennuksesta.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

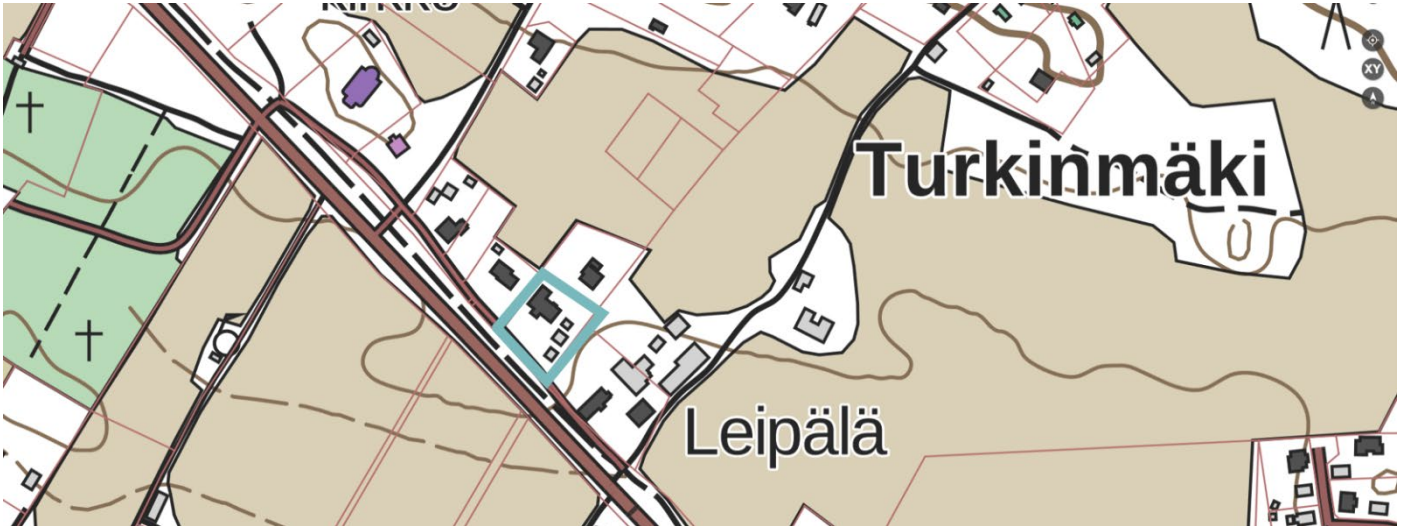
Taloussrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Taloussrakennukset, 160m ² . Eteläosassa asuinhuoneet, pohjoisessa navetta, takana sauna, välissä varasto.
Rakennusaika / valmistuminen	1937
Kerrosluvu	1 1/2
Perustus	Kivi/betoni
Runko	Hirsi eteläosassa, tiili navetan kohdalla
Ulkovuoraus	Pystyrimalautoitus, kuisti vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punamulta, kuisti valkoinen, ikkunat ja listoitukset valkoiset
Kattomuoto	Satulakatto, katoksessa pulpettikatto, umpiräystäät
Kate	Galvanoitu aaltopelti
Kunto	Kate lähes kauttaaltaan ruostunut
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo. Esimerkki useista toiminnoista rakennuksessa.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Peltosaari (uusi Leipälän talo)

Leipäläntie 5B • 109-487-3-10

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Uusi Leipälän talo kuvattuna Leipäläntieltä lounaasta. Pihapiiri on huolella pidetty.

Uusi Leipälän talon jäljittelee alkuperäistä mittasuhteiltaan ja sen pihassa on kaksi vanhaa aittaa. Punamullatut aitat on siirretty nykyiselle paikalleen 1983 uuden tielinjauksen alta. Aitoilla on rakennushistoriallista arvoa.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 233 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	2009
Kerrosluku	1 1/2
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Vaalea vaaleanpunainen, valkoinen listoitus: ikkunat, ovet
Kattomuoto	Satulakatto; umpiräystäät, joiden tuulilautojen päässä alueelle tyypillinen koristekaarros, myös umpikuistissa
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erityispiirteet, huomiot	Rakennus pyrkii jäljittelemään mittasuhteiltaan ja tuulilautojen aiheiltaan Leipäläntie 7 päärakennusta.
Säilymisedellytykset	Hyvin hoidettu pihapiiri kyläraitin varrella.
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Vanha aitta

Käyttö (alkuperäinen)	Muut maa-, metsä- ja kalatalouden rakennukset, kerrosala 45 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Aitta on salvattu 1984 nykyiselle paikalleen entisen riihen hirsistä. 1984 hirret siirretty uuden tielinjauksen alta nykyiselle paikalle ja rakennus kasattu hirsiiä hyödyntäen. Vanhat hirret arviolta 1900-luvun alusta.
Kerrosluku	1 1/2
Perustus	harkkoperustus vuodelta 1984.
Runko	Hirsi, lyhytnurkkainen salvos nurkkalautoilla
Ulkovuoraus	Hirsi
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto, liittyy toiseen aittaan pulpettikatteisella (pelti) katoksella
Kate	Sementtitiili
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Rakennushistorialliset arvot tunnistettu myös aikaisemmassa inventoinnissa (Lyytinen 2001)

	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Vanhoja Leipäläntien varren rakennuksia
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Vanha aitta

Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, kerrosala 20 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Arvio 1900-luvun alku. 1984, siirretty uuden tielinjauksen alta nykyiselle paikalle
Kerrosluku	1 1/2
Perustus	Ei tiedossa
Runko	Hirsi, pitkänurkkainen salvos, ylös asti salvattu. koillispuolella pergola
Ulkovuoraus	Hirsi
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Sementtitiili
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Aitan alle muurattu harkkoperustus ja kellari vuonna 1984.
Säilymisedellytykset	Rakennushistorialliset arvot tunnistettu myös aikaisemmassa inventoinnissa (Lyytinen 2001) Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Vanhoja Leipäläntien varren rakennuksia
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talusrakennus

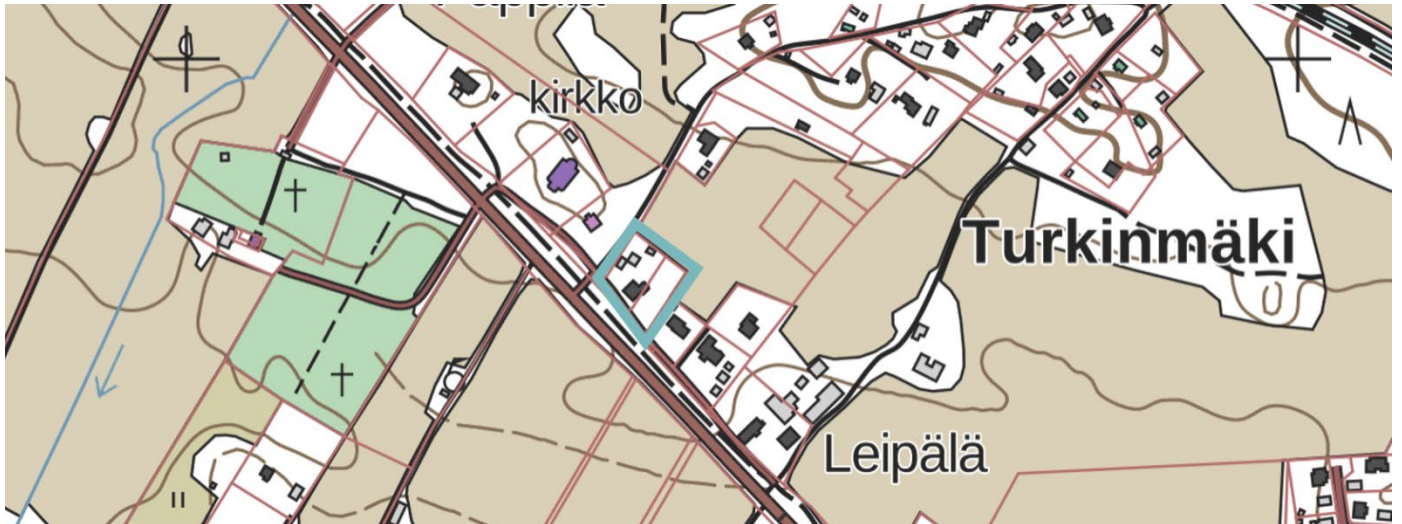
Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, luhtiaitta
Rakennusaika / valmistuminen	2000-luvulla
Kerrosluku	2

Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Hirsi
Ulkoväri(t)	Punamulta
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Nisula ja Sivunisula

Leipäläntie 1 • 109-487-3-6 ja 109-487-3-42

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa (vas.) päärakennus alkuperäisessä asussaan ja päärakennus inventointihetkellä (oik.).

Kyläraitilla keskeisellä sijainnilla pihapiiri, jossa toiminut leipomo. Pihapiiri palveluineen on toiminut kohtaamispaikkana kyläyhteisölle. Ajansaatossa rakennukset ovat menettäneet alkuperäistä edustavuuttaan voimakkaiden muutosten myötä.

1920–1930-luvulla paikalla toimi Kurosen leipomo, jota seurasi Raitasen leipomo. Jälkimmäinen jatkoi toimintaansa aina 1980-luvulle asti. Tämän jälkeen paikalla on toiminut myös kukkakauppa. Tila on rikastuttanut kyläraitin sosiaalista elämää sen tarjoamien palveluiden ja kohtaamispaikan muodossa.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 155 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1900-l alkupuolelta (arvio). Laajennus rekisteri 1.1.1973 (arvio).
Kerrosluvu	1 ½, siipiosa 1
Perustus	Kivi, siipiosa betoni
Runko	Hirsi, jota laajennettu puurungolla
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Vaaleanruskea, tummanruskeat listat
Kattomuoto	Satulakatto, eteläpuoleisella lappeella kolmiomainen aihe
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytyspiirteet, huomiot	Rakennuksessa on toiminut baari.
Säilymisedellytykset	Rakennusta on voimakkaasti muutettu (ikkunat, laajennus) Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Historiallinen
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Sivurakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, kerrosala 20 m ² (ent. leipomo)
Rakennusaika / valmistuminen	Ei tiedossa, ilmakuviassa 1939. Ulkoasu 1970-luvulta
Kerrosluvu	2
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Rimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Vaaleanruskea, tummanruskeat listat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Pelti, kahdella eri profiililla (osa konesaumattu)
Kunto	Tyydyttävä
Erytyspiirteet, huomiot	Vanha leipomo. Rakennusta muutettu voimakkaasti
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Historiallinen
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Autotallikatos

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kok.ala 60 m2, autotallikatos
Rakennusaika / valmistuminen	2009
Kerrosluvu	1
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylomalauta
Ulkoväri(t)	Vaaleanruskea, tummanruskeat listat
Kattomuoto	Pulpetti
Kate	Profiiliaaltopelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

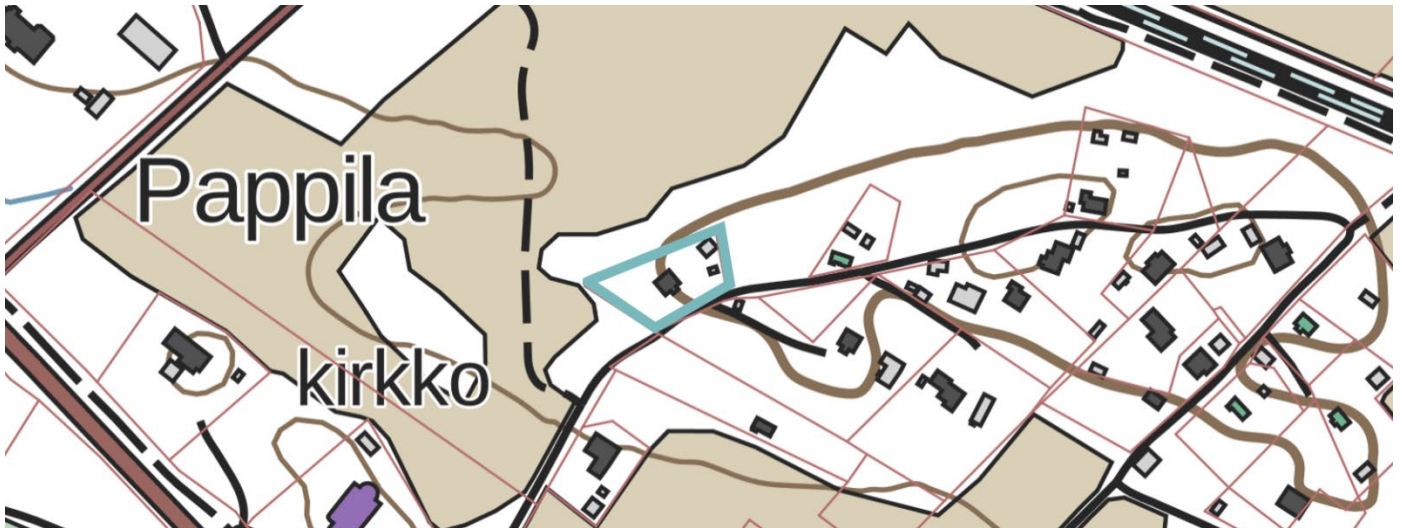
Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, länsipääty on vanhempi osa (huussi) ja itäpääty ns. kesähuone
Rakennusaika / valmistuminen	Ei tiedossa / muutoksia 2009 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Nurkkakivet
Runko	Puu / lovettu hirsi
Ulkovuoraus	Rimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Vaaleanruskea, tummanruskeat listat
Kattomuoto	Satulakatto / pulpetti
Kate	Punainen profiilipelti / valokate
Kunto	Tyydyttävä / hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Rakennettu samaan aikaan vanha leipomo.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Pihlajamäki

Turkinmäentie 23 • 109-487-12-1

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Pihapiirin päärakennus kuvattuna lounaasta (vas.) ja koillisesta (oik.). Julkisivuissa nähtävillä monimuotoiset ikkuna-avainnät ja niiden persoonallinen sijoittelu.

Turkinmäellä persoonallinen jälleenrakennuskauden esimerkki, jossa ikkunoilla ja niiden sijoittelulla tuotu rakennukseen yksilöllinen ilme.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 50 m ² , kokonaisala 112 m ² .
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisterissä 1.1.1947 (arvio). Ilmakuvassa 1950-luvulta. 1939 ilmakuvasta nähtävillä, että paikalla ollut tuolloin eri rakennus.
Kerrosluku	1 ½
Perustus	Lohkokivet
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Rimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Hyvin vaalea keltainen, ruskea listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Punainen profiilipelti
Kunto	Julkisivu välttävä
Erytyspiirteet, huomiot	Pyöreät ikkunat päädyissä lähellä harjaa, kulmaikkuna uusittu, umpiräystäät, joissa koristeaihe
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Turkinmäessä harvinainen jälleenrakennuskauden esimerkki.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 12 m ² , etuosassa sauna, sivuosa puuvajaa ja takaosa varastoa
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1960 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli / takaosa pystylomalauta
Ulkoväri(t)	Keltainen, myös nurkkalistat; ovi- ja ikkunalistoitus valkoinen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Harmaa huopa / takaosan lape galvanoitua aaltopeltiä
Kunto	Tyydyttävä / välttävä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Yli-Leipälä

Turkinmäentie 95 • 109-487-2-19

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Julkisivu ennen uudistusta (vas.) 70-luvun alusta. Pihapiiri on huolella pidetty ja vehreä.

Kauniissa vehreässä pihamiljöössä hienosti ylläpidetty 1970-luvun esimerkki ajan rakentamisesta. Räystäissä rakennusajan tyylin mukainen konttirakenne, umpinainen kotelorakenne.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala 90 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1969
Kerrosluvu	2
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli (alun perin tummanruskea pystyaukko)
Ulkoväri(t)	Vaaleanharmaa, valkoinen listoitus, ikkunat ja ovet
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytyspiirteet, huomiot	Katossa ajan tyylin mukainen kotelorakenne
Säilymisedellytykset	Katto on uusittu 1990-luvun lopulla (vanha oli galvanoitu aaltopeltikatto). N. 2020 lisälämmöneristämisen yhteydessä uusittiin ikkunat ja julkisivuverhoukset (myös värit).
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Oman aikakautensa tyylin hyvin säilynyt esimerkki
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talouksrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talouksrakennukset, kok.ala 19 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.2006 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Harkko
Runko	Hirsi, lovettu
Ulkovuoraus	Hirsi, lovettu
Ulkoväri(t)	Ruskea, valkoinen ovilistoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Paulala

Turkinmäentie 16 • 109-487-3-41

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Päärakennus kuvattuna Turkinmäentieltä itään. Pihapiiri erottuu huolella pidettynä.

Hienosti rakennuksen henkeä vaalien ylläpidetty 1970-luvun esimerkki.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 109 m ² (kok. ala 159 m ²)
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1972 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Betoni, pesubetonisokkeli
Runko	Tiili
Ulkovuoraus	Tiili
Ulkoväri(t)	Poltettu tiili, tummanharmaa sauma
Kattomuoto	Satulakatto (uusittu 2000-luvun alkupuolella)
Kate	Tiilenpunainen profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 34 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	4.10.2006
Kerrosluvu	1
Perustus	Betoni, pesubetonisokkeli
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli, ylhäällä pystypaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Punainen profiilipelti
Kunto	Hyvä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Oravisto

Turkinmäentie 69 • 109-487-2-17

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa (ylh.) päärakennus kuvattuna luoteesta. Pihapiirissä on useita toimintoja vapaasti sijoitettuina.

Hyvin hoidettu pihan päärakennus, jossa perustukset graniittia. Piha muodostunut toimintoja ripotellen poiketen perinteisestä rakennusten sijoittamisesta pihaa rajaten.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Ympäri vuotiseen käyttöön soveltuvat vapaa-ajan asuinrakennukset, kerrosala (arvio) 65 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1920 (arvio)
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Lohkottu graniitti
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Keltainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto, mahdollisesti uusittu arvio 1950-luvulla.
Kate	Vihreä profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Julkisivu uusittu. Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Esimerkki paikallisesta rakennustavasta, jossa graniittia päärakennuksen perustuksissa. Pihan uusien toimintojen sijoittelu toteutettu ripotellen perinteisestä poiketen.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, sauna ja varasto
Rakennusaika / valmistuminen	Ei rekisteritietoa. 1900-luvun alkupuolelta (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Kivi
Runko	Saunapäätty hirsi, varasto puu
Ulkovuoraus	Saunapäätty hirsi, varasto pystylauta
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoiset nurkka- ja ikkunalaudat ja ikkuna
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Vihreä profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)

Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Saunarakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Saunarakennukset, kerrosala 30 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1.6.1994
Kerrosuku	1
Perustus	Pilariharkko
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Hirsi, pitkät nurkkasalvokset
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoiset listoitukset ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Huopa
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

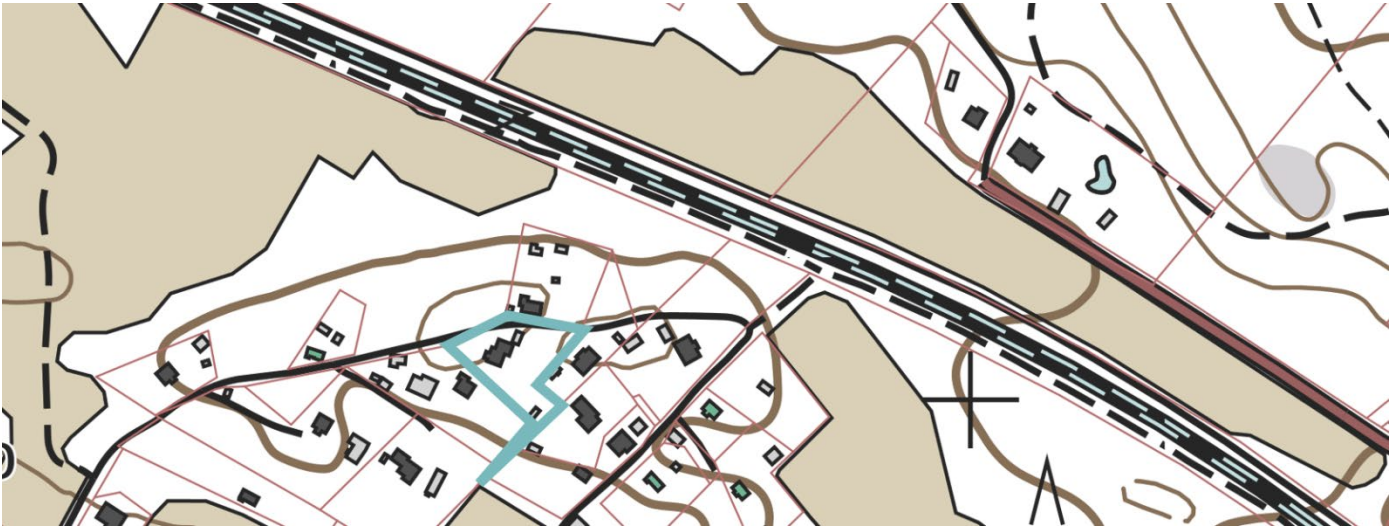
Aittarakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Aitta, kerrosala (arvio) 8m ²
Rakennusaika / valmistuminen	2020-luku (arvio)
Kerrosuku	1
Perustus	Pilari
Runko	Ponttihirsi
Ulkovuoraus	Hirsi, pitkät nurkkasalvokset
Ulkoväri(t)	Okrankeltainen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Huopa
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Tonttila

Turkinmäentie 46 • 109-487-12-5

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Näkymä päärakennukselle pihalta etelän suunnasta (vas.) ja pääsisäänkäynti länteen (oik.).

Viehättävä 50-luvun asuintalo vehreässä ja suurehkossa pihapiirissä. Tyypillinen vanha 1950-luvun ovi säilynyt.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 92 m ² Laajennus, kokonaisala 40 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1957 (arvio), laajennus 1967–1968
Kerrosluku	1 ½
Perustus	Betoni
Runko	Hirsi (osa), puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli alkuperäisen mallin mukaisesti (Keilavuori)
Ulkoväri(t)	Vaalea keltainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tiilenpunainen profiilipelti (alun perin huopakatto, 1960-luvulla alumiinipeltikatto, jonka päälle profiilipelti 2000-luvun alussa)
Kunto	Hyvä
Erytyspiirteet, huomiot	Vanha pirtti paloi 1950, ja sen jäljelle jääneet osat käytettiin hyödyksi uuden rakennuksen rakentamisessa. Laajennusosa oli alun perin mineriittipintainen. 2000-luvun alussa julkisivuremontti, sis. ikkunat. Piha on suuri ja vehreä.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kok.ala 9 m 2 x 2 kpl eli puuliiteri ja verstaas
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.2010 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Nurkkakivet
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Vaaleankeltainen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Pulpettikatto
Kate	Tiilenpunainen profiilipelti
Kunto	Hyvä

Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Vanha talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kokonaisala 10 m2
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1920 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Nurkkakivet, kivet pitkillä sivuilla
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylimilauta
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Pohjoisosassa vihreä aaltopelti, eteläosassa galvanoitu aaltopelti
Kunto	Välttävä
Erytispiirteet, huomiot	Ollut asuinkäytössä, pidetty myös sikoja ja kanoja. Ulkuvuorilaudat on hammastettu eteläosan ikkunasivulla.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Perustelu	Esimerkki vanhasta talousrakennuksesta, jossa ollut useita toimintoja.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Hommosen tilan palkollisten talo

Ent. Koivikontie • 109-487-5-58

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Näkymä rakennukselle tieltä lännen suuntaan.

Aumakattoinen kaksipiippuinen entinen asuinrakennus. Rakennus ollut tyhjillään pitkään ja kunto heikentynyt merkittävästi.

Entinen asuintalo

Käyttö (alkuperäinen)	Talous/varastorakennus. (Ent. palkollisten asuintalo), kerrosala n. 130m ² (arvio)
Rakennusaika / valmistuminen	Ei rekisteritietoja. 1800–1900-vaihde (arvio)
Kerrosluke	1 ½
Perustus	Kiviperustukset
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Pystyrimalauta
Ulkoväri(t)	Punamulta
Kattomuoto	Aumattu
Kate	Mahdollisesti tiili, hyvin rehevöitynyt
Kunto	Heikko
Erytispiirteet, huomiot	Hommosen tila on lohkottu Pelto-Tiitilän tilasta. Rakennuksessa asuivat Hommosen palkolliset. Rakennus säilynyt vanhassa asussaan, säästynyt suurilta muutoksilta.
Säilymisedellytykset	Rakennus on tyhjillään olon ja runsaan kasvustonkin tuoman kosteuden vuoksi hyvin huonossa kunnossa.
Kohteen ensisijainen arvo	P: Rakennushistoriallinen
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

5.4 Muut inventoidut

Turkinmäen rakennuskulttuuri-inventointi toteutettiin täysimääräisenä, jolloin koko alueen rakennuskanta otettiin mukaan tarkasteluun. Seuraavassa listatut kohteet, joiden arvo inventointihetkellä on perustunut käyttöarvoon. Rakennuksiin ei kohdistu suojeluintressejä eivätkä niiden historialliset, rakennushistorialliset tai maisemalliset piirteet täyttäneet kulttuuriarvovaatimuksia tämän inventoinnin tarkasteluaikana.

- Raunisto
- Mäntylä
- Niemenlinna
- Päivärinne
- Salmisto
- Pihamaa
- Ahola
- Kivistö
- Rauhala

Raunisto

Turkinmäentie 42 • 109-487-12-6

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Päärakennuksen kuisti on ollut aikanaan avonainen (vas.), mutta sittemmin lisätty osaksi sisätilaa (oik. rakennus inventointihetkellä).

Viehättävä pienimittakaavainen asuintalo. Kuvaa Turkinmäen aikansa rakentamista. Pihapiirissä muutoksia alkuperäiseen nähden.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Kahden asunnon talot, kerrosala 72 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1961 (arvio), Ei näy vielä 1950 ilmakuvasa
Kerrosluku	1 ½
Perustus	Betoni, kuistin kohdalla kaksi varvia harkkoja
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystyrimalaudoitus
Ulkoväri(t)	Vaaleankeltainen, ikkunat valkoiset, vaaleanvihreä listoitus; kuistin ikkunat ruskeat ja vaaleanruskea listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Vihreä profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Mäkitupalainen Alfred Ekholm (Turkinmäentie 33:n omistajan Juho Albert Ekholmin isä) ilmoitti 1921 haluavansa lunastaa tontin itselleen. Kun Juho Albertin veli Rikhard kuoli 1953, tila myytiin. Kuisti oli alun perin avokuisti. Ikkunaremontti 1990-l.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 97 m ² , sauna, useita toimintoja
Rakennusaika / valmistuminen	Ei tiedossa. mahdollisesti 1960–80-luvulta; laajennus 1987
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Runkoranka
Ulkovuoraus	Pystyprofiilinen pelti
Ulkoväri(t)	Punainen
Kattomuoto	Loiva pulpettikatto
Kate	Peltikate
Kunto	Kohtalainen
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Saunarakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Saunarakennukset, kerrosala 44 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Mahdollisesti 1960-luvulla
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Rankarunko
Ulkovuoraus	Pystyprofiilinen pelti
Ulkoväri(t)	Punainen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Huopa
Kunto	Huono
Erytyspiirteet, huomiot	Vaatii kunnossapitoa
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Varastorakennukset

Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, kaksi varastoa
Rakennusaika / valmistuminen	Ei tiedossa
Kerrosluku	1
Perustus	Maavarainen
Runko	Lautarunko
Ulkovuoraus	Lauta ja toisessa pelti
Ulkoväri(t)	Puu ja punainen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Pelti
Kunto	Kohtalainen
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Mäntylä

Turkinmäentie 74 • 109-487-2-2

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa päärakennus koillisesta päin kuvattuna.

Matala pitkälinjainen asuinrakennus, jonka pihassa persoonallinen katos. Kiinteistön perällä sijaitsee talousrakennus mahdollisesti 1800-luvulta.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala 70 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1973 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylomalaudoitus, yläkolmiossa vaakalaudoitus
Ulkoväri(t)	Keltainen; valkoinen listoitus, ikkunat, pääovi, sisääntulon lipan tukipilarit ja räystäiden alapuoli, ruskeat muut ovet
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Katos

Käyttö (alkuperäinen)	Katos, kok.ala n. 8 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Mahdollisesti 1980-luvulta tai uudempi
Kerrosluvu	1
Perustus	Maavarainen
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Takaseinä vaakapaneelia
Ulkoväri(t)	Valkoinen; takaseinä punainen; koristelistoitus kirkaansininen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Huopa
Kunto	Tyydyttävä
Erytispiirteet, huomiot	Persoonallinen katosratkaisu, jossa julkisen rakenteen piirteitä
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennus, (todennäköisesti entinen sauna)
Rakennusaika / valmistuminen	Mahdollisesti 1800-luvulta (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Nurkkakivet
Runko	Hirsi, rankorakenteinen
Ulkovuoraus	Hirsi, toinen pääty lauta
Ulkoväri(t)	Puu
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Peltikate
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Rakennus sijaitsee aivan pihan perällä hyvin vehreällä alueella. Säilymistä tulisi tarkkailla ja kasvustoa karsia niiden osalta, jotka koskettavat julkisivua ja siirtävät kosteutta.
Erytispiirteet, huomiot	Kauniisti säilynyt tyyppilinen vanha saunarakennus.
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Niemenlinna

littalantie 286 • 109-487-3-2

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa päärakennus kuvattuna kaakosta. Rakennuksessa lasiseinäinen väliosa.

Keskeisellä paikalla kirkon vieressä sijaitseva hyvin huollettu 1970-luvun esimerkki.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 155 m ² + autotalli
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1973 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Tummanruskea betoni
Runko	Tiili; yhteys noppamaisen autotallin ja asuinrakennuksen välillä on lasitettu 2010-luvulla
Ulkovuoraus	Tiili
Ulkoväri(t)	Poltettu tiili, harmaa saumaus
Kattomuoto	Aumattu satulakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Kiinteistö sijaitsee entisen Marttilan kantatilan mailla. Vanha Marttilan päärakennus, joka sijaitsi Vehkosuontien varressa nykyisestä Niemenlinnasta länteen, poltettiin 1918 ja sen tilalle rakennettiin uusi päärakennus, joka näkyy vielä 1920–1930-luvun ilmakuvasa (Huovilainen & Siren 2023).
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 10 m ² Kevytrakenteinen puutarhatyökälu- ja polttopuusuoja
Rakennusaika / valmistuminen	2.1.2003
Kerrosluvu	1
Perustus	Betonilaatta + harkot
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli, päätykolmiossa vinopanelointi
Ulkoväri(t)	Ruskea; tummanruskea listoitus

Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, hirsivarasto
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.2016 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Pilari/anturaperustus
Runko	Hirsi, lovettu
Ulkoväri(t)	Ruskea; oranssi listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialuetta (YK).
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Päivärinne

Leipäläntie 3 • 109-487-3-37

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa päärakennus kuvattuna Leipäläntieltä koilliseen.

Huolella ylläpidetty asuinrakennus ja pihapiiri Leipäläntien varrella.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 86 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1957 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Sininen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Punainen profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 15 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	1.11.1995
Kerrosluvu	1
Perustus	Nurkkaharkot
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylomalaudoitus
Ulkoväri(t)	Punainen
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Vihreä profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Salmisto

Leipäläntie 5A • 109-487-3-51

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Pihapiirin päärakennus kuvattuna lounaasta.

Vehreä pihapiiri ja asuinrakennus, jonka ilmettä hallitsee jyrkkä satulakatto, niin kutsuttu käkikellotalo.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 130 m ² (kok.ala 160 m ²), ja autotalli
Rakennusaika / valmistuminen	1976
Kerrosluvu	1 ½
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus ja ovet, ruskeat ikkunat ja ovet
Kattomuoto	Jyrkähkö satulakatto, poikkipääty koilliseen.
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO) ja osaksi luonnontilassa säilytettävää puistoaluetta (PL)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talouksrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talouksrakennukset, kok.ala 26 m ² , autotallikatos, varasto
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1976 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Betonianturan päällä nurkkakivet ja kivet pitkillä sivuilla
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoinen listoitus
Kattomuoto	Todella loiva satulakatto, melkein tasakatto
Kate	Tummanharmaa profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO) ja osaksi luonnontilassa säilytettävää puistoaluetta (PL)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Pihamaa

Turkinmäentie 34 • 109-487-12-7

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Päärakennus kuvattuna koillisesta päin (vas.) ja talousrakennuksen pohjoinen päätyjulkisivu (oik.).

Matalapiirteinen pihan päärakennus. Pihapiirissä aittarakennus, joka alueelle tyypillisesti sisältää useita eri toimintoja.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 83 m ² , kokonaisala 146 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1967 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Keltainen, valkoinen listoitus ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Ruskea aaltopelti, valokate osassa katosta takapihan puolella
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

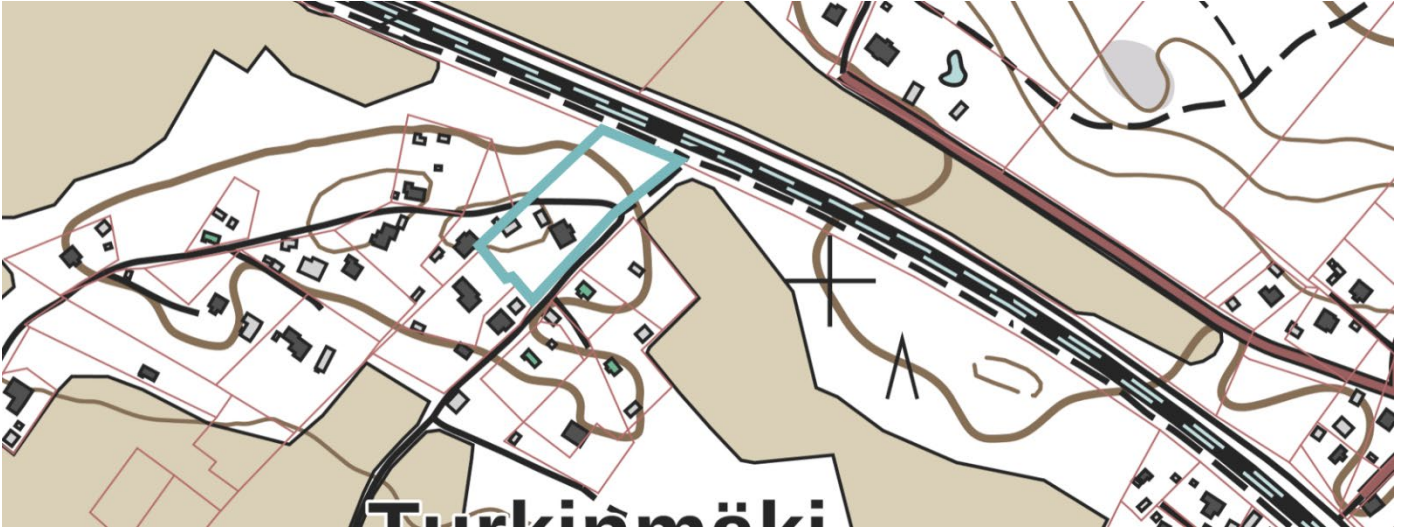
Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kok.ala 75 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1959 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Kivi, betoni
Runko	Hirsi, puu
Ulkovuoraus	Pohjoispää pystylautaa, eteläpää pystyrimalautoitus, eteläpään huussi vaakapaneelia
Ulkoväri(t)	Punamulta, valkoinen ikkuna ja listoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tiili
Kunto	Hyvä/tyydyttävä
Erytyspiirteet, huomiot	Kapearunkoinen, pitkänomainen rakennus, jossa useita toimintoja saman katon alla (sauna, varasto, mahd. kesähuone)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Ahola

Turkinmäentie 54 • 109-487-2-27

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa päärakennus kuvattuna pihan puolelta lounaan suunnasta.

Uudehko huolella pidetty pihan päärakennus. Tontilla 50-luvun talousrakennus.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	11 Yhden asunnon talot / 0110 Omakotitalot, krsala 201 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	2000
Kerrosluku	1 2/3
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Alakerrassa vaakapaneeli, 2. kerroksessa pystypaneeli
Ulkoväri(t)	Keltainen, valkoiset listat, ikkunat ja ovet
Kattomuoto	Satulakatto, koilliseen ja lounaaseen poikkipäädyt, umpikuistin päällä kattamaton parveke. Sivuovien päällä tiilikatokset.
Kate	Tummanharmaa tiili/betonikattotiili, avoräystäät
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Ikkunamalli säilytetty T-mallina alakerrassa. Ikkunalistoituksessa huvilahenkeä.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Asuinrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala 36 m ² , kokonaisala 51m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Ei tiedossa. Ikkunat viittaavat 1940–1950-luvulle.
Kerrosluku	1 + vintti
Perustus	Betoni / Sementti
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystylomalauta
Ulkoväri(t)	Punainen, tummanruskeat listoitukset, ikkunat ja ovet; sisääntulokato runkopuineen ja seinäkkeineen valkoinen
Kattomuoto	Satulakatto, sisääntulokatoksessa valokatelippa
Kate	Tummanharmaa palahuopa
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)

Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 32 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1953 (arvio)
Kerrosluvu	1 + vintti
Perustus	Betoni
Runko	Hirsi
Ulkovuoraus	Pystyrimalauta, lounaispään alaosassa vaakapaneelia
Ulkoväri(t)	Luonnonvalkoinen, valkoiset ikkunat, ruskeat listat ja ovi
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Ruskea profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Kivistö

Turkinmäentie 52 • 109-487-12-4

V·M·P • HI·RH·MA • I·II·III

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Kuvassa kiinteistön päärakennus kuvattuna lounaan suunnasta.

Pienipiirteinen pihapiiri, johon talousrakennukset sijoittuvat vapaasti.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Yhden asunnon talot, kerrosala 100 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	25.10.2004
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoiset listat, ikkunat ja ovet
Kattomuoto	Satulakatto, avokuisti umpilappeella länteen, valokatelape etelään
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 15 m ² (kok.ala 24 m ²) kesähuone
Rakennusaika / valmistuminen	14.7.2004
Kerrosluku	1
Perustus	Hirsitukit
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Punainen, valkoiset listat ja ikkunat
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tummanruskea profiilipelti
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet, huomiot	Tämän tilalla on ollut aikaisemmin mummonmökki.
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)

Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

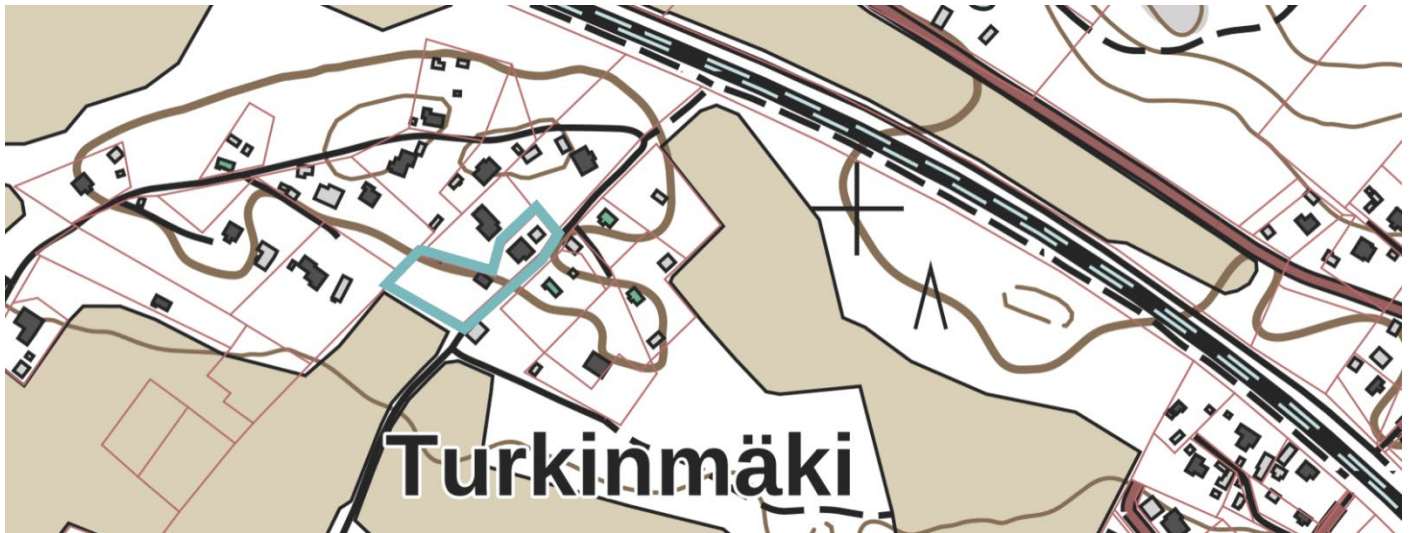

Varasto

Käyttö (alkuperäinen)	Talusrakennukset, kokonaisala 12 m2, varasto
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.2007 (arvio)
Kerrosluvu	1
Perustus	Harkko
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Kuormalava
Ulkoväri(t)	Punainen
Kattomuoto	Pulpettikatto
Kate	Galvanoitu profiilipelti
Kunto	Tyydyttävä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Rauhala

Turkinmäentie 72 • 109-487-2-9

Kohteen sijainti kartalla (pohjakartta Maanmittauslaitos).

Talvinen kuva pihapiiristä (Niiva 2025).

Persoonallinen 1970-luvun vihreä asuintalo punaisilla yksityiskohdilla.

Päärakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Omakotitalot, kerrosala 100 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1974 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Vaakapaneeli
Ulkoväri(t)	Keltavihreä, valkoiset ikkunat, joiden koristelistat tiilenpunaiset, ruskeat ovet, kuistin tukipilarit tiilenpunaiset, keltavihreät rännit
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tiilenpunainen aaltopelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus, autotalli

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala 35 m ²
Rakennusaika / valmistuminen	2002 (arvio)
Kerrosluku	1
Perustus	Betoni
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystypaneeli
Ulkoväri(t)	Keltavihreä, valkoinen nurkka- ja ovenpielilaudoitus, ruskeat ovet ja rännit
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tiilenpunainen aaltopelti
Kunto	Hyvä
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

Talousrakennus

Käyttö (alkuperäinen)	Talousrakennukset, kerrosala n.55m ²
Rakennusaika / valmistuminen	Rekisteri 1.1.1915 (arvio)
Kerrosluvu	1 + kellari
Perustus	Tiilimuurattu
Runko	Puu
Ulkovuoraus	Pystypaneeli
Ulkoväri(t)	Ruskea, valkoinen nurkka- ja ovenpielilaudoitus
Kattomuoto	Satulakatto
Kate	Tiilenpunainen peltikate
Kunto	Kohtalainen
Säilymisedellytykset	Asemakaavassa 1968 osaksi omakotirakennusten ja muiden enintään kahden perheen talojen korttelialuetta (AO)
Kohteen ensisijainen arvo	Käyttöarvo
Toimenpidesuositus asemakaavassa	AO Erillispientalojen korttelialue

6 Yhteenveto

Seuraavassa luvussa määritellään kulttuuriympäristöselvityksen pohjalta Turkinmäen kulttuurihistoriallisia arvoja, kehittämispotentiaalia, haavoittuvuutta ja muutoksensietokykyä.

Turkinmäen arvot

Turkinmäen maisemalliset arvot on tunnistettu niin valtakunnallisesti kuin maakunnallisestikin. Turkinmäen alueelle sijoittuu osittain valtakunnallisesti merkittävä Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat -maisema-alue (VAMA2021). Maakunnallisella tasolla Keikkalan ja Sittalan kylien kulttuurimaisema Kalvolassa, joka kattaa koko Turkinmäen suunnittelualueen, on arvotettu historiallisin, rakennushistoriallisin ja maisemallisin perustein esimerkilliseksi talonpoikauskulttuurin edustajaksi. Rakennusten osalta Kalvolan kirkko, Vanha Pappila ja Pitäjän makasiini on tunnistettu maakunnallisesti arvokkaiksi ja niiden arvo on todennettu myös tämän inventoinnin yhteydessä.

Turkinmäen alueella on kirkon keskeisen sijainnin vaikutuksesta ollut merkittävä asema Kalvolan kyläraitilla. Teollistumisen myötä Lasimäen vaikutuksesta suurin rakentamisen paine siirtyi Kirkon kupeesta litalan puolelle, mikä on mahdollistanut Turkinmäen alueen säilymisen merkittävilta muutoksilta. Turkinmäen tielinja, joka muodostaa lenkin mäkitupalaisalueen ympäri, on säilynyt hyvin muuttumattomana ja radanpuoleisin alue pitkään hyvin samantyyllisenä kiinteistöjen rajoja myöten. litalantien varren maisemaa on turvannut keskeisellä sijainnilla olevan Leipälän talon säästyminen tuhopoltolta vuonna 1918.

Turkinmäen luonnetta kuvaa edelleen tänä päivänä maastonmuotoja mukaileva, polveileva ympäristö ja pienipiirteisyys. Maisemarakennetta rytmittävät rakennusten lisäksi avoimet peltomaisemat. Säännönmukaisinta rakentaminen on ollut litalantien varrella. Muutoin Turkinmäen alueella rakennusten sijoittelu on hyvin vapaamuotoista. Alueen omaleimaisuus on nähtävissä niin kiinteistörajoissa, katuverkostossa kuin rakennuskannassakin: kiinteistörajat eivät seuraa yhtenäistä kaavaa, eivät myöskään rakennukset tai niiden sijoittelu.

Alueen kiinteistöjä yhdistää vehreys. Pihoja ympäröi vanhempi puusto, joka suojaa rakennuskantaa ja tuo maisemaan rytmiä. Etenkin vanha mäkitupalaisalue erottuu puustoisena, suojaisana vyöhykkeenä radan varressa. Maisemaa rajaavat puurivit ja kiviaidanteet antavat hienoa mittakaavaa ja rytmiä.

Turkinmäellä on osattu hyödyntää paikallista rakennusosaamista. Kivirakennustapa kuvaa paikallista osaamista ja kalvolalaista graniittia löytyy tilojen päärakennusten lisäksi hyvin vaatimattomienkin rakennusten perustuksista. Myös rakennusmestari J.F. Peltosen vuonna 1925 suunnittelema huvila Kotarannasta inspiroituneet tuulilautojen kaariaiheet toistuvat turkinmäkeläisissä rakennuksissa aina vanhojen mäkitupalaisien mökeissä asti. Nämä tunnistettavat yksityiskohdat kertovat ajan kuvaa.

Kehittämispotentiaali

Turkinmäen rakennuskanta on pääosin asuin- ja vapaa-ajan käytössä ja alueen käyttöaste on korkea. Alue soveltuu hyvin asumiselle ja rakennuskannan lisääminen voisi tukea alueen elinvoimaisuutta. Iittalantien kyläraitti on muodostunut talonauhoista ja aikanaan sillä on ollut vahvempi rooli sosiaalisten verkostojen muodostumisessa. Palveluiden tarjoamisen mahdollisuus tien varressa on linjassa alueen historian kanssa. Erityisesti Vanhan Pappilan elinvoiman säilyttäminen tukee koko aluetta.

Haavoittuvuus ja muutoksensietokyky

Turkinmäen elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää vaalia alueen paikallisia erityispiirteitä. Avoin peltomaisema suunnittelualueen itäosassa tulisi säästää muistumana alueen maataloushistoriasta. Myös Turkinmäen erottuminen metsäisenä asutuksen mäkenä on piirteenä säilytettävä.

Turkinmäen alkuperäistä edustavuutta voivat vähentää ympäristöön sopimattomat muutokset, kuten piharakennusten ripottelu pihapiiriin tai vehreyden vaarantaminen ja puuston merkittävä vähentäminen. Myös runkosyvyydeltään liian suuret rakennukset voisivat olla haitaksi ympäristölle, jonka rakennuskannassa toistuvat perinteiset kapeat runkosyvytydet. Alueen pienipiirteisyyden ja rakeisuuden säilymiselle tulisi antaa edellytykset. Monotonisuutta tulisi välttää niin kiinteistöjen rajoissa, sijoittelussa kuin rakennustavassakin. Siten uusi rakentamisen historiallinen kerros voi sopeutua ympäristöön niin, että muutokset eivät ole suoraa luettavissa maisemakuvasta.

Turkinmäen alueen kulttuuriympäristön säilymisen kannalta on välttämätöntä vaalia alueen erityispiirteitä, kuten pienipiirteisyyttä, rakennusten vapaata sijoittumista ja avoimia peltonäkymiä. Alueen rakentamista tulisi ohjata, jotta sekä korjaus- että uudisrakentamisessa tunnistetaan ja huomioidaan alueen paikallinen rakentamisen tapa, johon muutokset tulee sopeuttaa. Kaiken suunnittelun lähtökohtana on alueen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen turvaaminen.

7 Lähteet

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Ky 2001. Lasimäki–Oikola rakennuskulttuuriselvitys. Hämeenlinna: Hämeen liitto. Via Baltica Spatial Deveponment Zone -projektin julkaisematon moniste.

Astia-verkkopalvelu, Kansallisarkisto.
Saatavilla: <https://kansallisarkisto.fi/astia>

Brander, U 1931. Suomen maatilat. Tietokirja maamme keskikokoisista ja suurista maatiloista, 2 Hämeen lääni. Porvoo: WSOY.

Favorin, Martti 1996. Kalvolan historia II. Autonomian aika ja itsenäisyyden aika. Kalvola: Kalvolan kunta.

Huovilainen, Pirkko & Sirén, Sisko 2023. Kotiseudun historian palasia. Kalvolan Keikkalan kirkonkylästä Sauvolan koulun mäelle. Kokoelma kertomuksia. Helsinki: Books on Demand.

Hämeen liitto. Kirkkoherran pappilan uudiskuva.
Saatavilla: <https://www.tiedonportailla.fi/kirkot/kalvola.htm>

Hämeen liitto 2021. Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040
Saatavilla: <https://hameenliitto.fi/alueidenkaytto-ja-saavutettavuus/aluesuunnittelu/maakuntakaava-2040/>

Hämeen liitto 2019. Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt.
Saatavilla: <https://hameenliitto.fi/content/uploads/2021/08/Hameen-maakunnallisesti-arvokkaat-rakennetut-kulttuuriymparistot-selvitys-1.pdf>

Hämeenlinnan kaupunki 2021. Iittalan kaavarunko.
Saatavilla: <https://www.hameenlinna.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/muut-suunnitelmat/iittalan-kaavarunko/>

Häme-Wiki, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen kirjastojen yhteinen kotiseutusivusto.
Hakusanoina mm. Iittala, Kalvola, Keikkala–Sittala, Kalvolan kotiseutumuseo ja Kalvolan ”yleinen maantie”. 27.6.2024 ja 30.12.2024.
Saatavilla: www.hamewiki.fi.

Historialliset ilmakuvat
Saatavilla: kartta.paikkatietoikkuna.fi

Kalvolan kotiseutumuseon opetusmoniste (mainittu Lasimäki–Oikola rakennuskulttuuriselvityksen lähteissä).

Koski, Katriina 2011. Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ehdotus Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2011. Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Saatavilla: <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/HAM-raportti-valtakunnalliset.pdf>

Koski, Katriina 2014. Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisiksi maisema-alueiksi 2013–14. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Saatavilla: <http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2015/01/PIR-raportti-valtakunnalliset.pdf>

Koski, Katriina. 2016. Vanajaveden laakso ja Aulanko, Opas arvokkaan maisema-alueen maankäytön suunnitteluun. ProAgria Etelä-Suomi ry, Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset.

Saatavilla: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/maisemaopas_vanajaveden_laakso_ja_aulanko_2016.pdf

Koski, Katriina ja Hirvonen, Auli 2016. Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2016. Hämeen liitto.

Saatavilla: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/kh_makunnallisesti_arvokkaat_maisemat_raportti_04112016.pdf

Kuuliala, Wiljo-Kustaa 1948. Kalvolan vaiheita. Riihimäki: kustantaja tuntematon.

Kyläjulkaisutoimikunta 1996. Keikkalaa ja Sittalaa portilta portille. Kalvola.

Launis Ilmari, arkkitehti.

Saatavilla: https://fi.wikipedia.org/wiki/Ilmari_Launis. Luettu 30.12.2024.

Lindberg, Carolus 1934. Suomen kirkot. Maamme kirkkorakennuksia käsittelevä tietoteos. Helsinki: Kuvataide.

Museovirasto 2013. Kulttuuriympäristön analyysi, Opas DIVE-menetelmän käyttöön.

Saatavilla: <https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/oppaita-ja-ohjeita>

Sarjanto, Ari Pekka 2018. "Kalvolan vanhan pappilan idylli kukkii nyt taidetta", Hämeenlinnan kaupunkiutiset 8.5.2018.

Saatavilla: <https://www.hameenlinnan-kaupunkiutiset.fi/paikalliset/4862938>. Luettu 31.12.2024.

Sarvas, Anja & Suvanto, Seppo 1992. Kalvolan historia I. Esihistoria ja Ruotsin vallan aika. Kalvola: Kalvolan kunta.

Suvanto, Seppo 1957. "Kalvolan Keikkala 1500-luvulla". Teoksessa Hämeenmaa IX, Hämeen Heimoliiton julkaisu 19. Hämeenlinna: Hämeen Heimoliitto.

Vanhoja karttatiedostoja.

Saatavilla: vanhatkartat.fi

Vikman, Laura 2018. Moderni arkkitehtuuri Etelä-Savossa. Kohteiden arviointiprosessi ja -kriteerit.

Saatavilla: <https://www.esavo.fi/resources/public/Tietoa-Etela-Savosta/Julkaisut/Julkaisut%202018/Moderni%20arkkitehtuuri%20taustaselvitys.pdf>

Ymparisto.fi. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/maisemat/arvokkaat-maisema-alueet>

Ympäristöministeriö 1993. Maisema-aluetyöryhmän mietintö Osa I, Maisemanhoito. Ympäristöministeriön mietintö 66/1992.

Rakennusten kerros- ja kokonaisalat sekä valmistumisajankohdat on poimittu Hämeenlinnan kaupungin kiinteistörekisteristä. Rekisteritiedoissa voi esiintyä puutteita ja epätarkkuutta. Joidenkin kohteiden osalta omistajalta on pyydetty tarkentavia tietoja ja tietoihin on esitetty tarkempia arvioita.

Dokumentin kohdekuvat Milla Törmä (2024), ellei toisin mainita. Vanhat mustavalkokuvat kunkin kiinteistön omistajien henkilökohtaisista valokuva-aineistoista, ellei toisin mainita.

Kuva 22. Näkymä pohjoisesta Leipäläntien tilan agraarimaisemaan (Hämäläinen 2025).

**Turkinmäen kulttuuriympäristöselvityksen
on laatinut Hämeenlinnan kaupunki.**

Tekstit

Milla Törmä
Anni Hämäläinen
Aino Niiva

Arvottamistyöryhmä

Hannes Häkkinen, kaavoituspäällikkö
Anni Hämäläinen, arkkitehtiharjoittelija
Milla Törmä, lupavalmistelija
Aino Niiva, kaavasuunnittelija
Anni Kauhanen, arkkitehti
Tuula Leppämäki, arkkitehti
